

Joef, beschout met mous is vies!!

Eerste opvang van neveninstromers in het basisonderwijs

Naam: Judith Knijn

Studentnummer: 2149696

Titel: Eerste opvang van neveninstromers in het basisonderwijs

Master Special Educational Needs, Fontys OSO

Leerroute: FIBD010202H

Begeleid door: W.P. van Adrichem

Datum: Mei 2011

Lesplaats: Hoorn

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
ERKENTELIJKHEIDSPAGINA.....	5
INLEIDING	6
HOOFDSTUK 1 AANLEIDING EN PROBLEEMSTELLING	8
1.1 Aanleiding onderzoek	8
1.2 Probleemverkenning onderzoeksvragen.....	8
1.3 Vraagstelling onderzoek.....	9
1.4 Opbouw van het onderzoek.....	9
1.5 Doel van het onderzoek.....	9
HOOFDSTUK 2 THEORETISCHE ONDERBOUWING.....	11
2.1 Neveninstromer	11
2.2 Ontwikkeling van tweede taal	11
2.2.1 Interne en externe factoren van taalverwerving	12
2.3 Eerste opvang neveninstromers.....	14
2.3.1 Inhoud en organisatie van het taalaanbod: Prisma project	15
2.3.2 Toetsing en evaluatie	16
2.3.3 Ouders van neveninstromers	17
2.4 Samenvatting en beschouwing	17
HOOFDSTUK 3 ONDERZOEKSMETHODOLOGIE	19
3.1 Onderzoeksvragen en deelvragen.....	19
3.2 Keuze onderzoeksvorm	20
3.3 Verzamelen data	20
3.4 Keuze data-verzamelinstrumenten	21
3.5 Betrokkenen	21

3.6 Verantwoording triangulatie, validiteit, betrouwbaarheid	22
3.7 Ethische aspecten	23
3.8 Samenvatting.....	23
 HOOFDSTUK 4 DATA ANALYSE EN RESULTATEN.....	24
4.1 Data presentatie	24
4.2 Data-analyse	29
 HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	32
5.1 Conclusies	32
5.2 Aanbevelingen.....	34
 HOOFDSTUK 6 EVALUATIE EN REFLECTIE ONDERZOEK	38
6.1 Het onderzoeksproces	38
6.2 Persoonlijke ontwikkelingen	39
 LITERATUURLIJST	42
  BIJLAGEN.....	43
Bijlage 1: Leermiddelen en toetsen.....	44
Bijlage 2: Aandachtspunten voor het intakegesprek	46
Bijlage 3: Enquête	47
Bijlage 4: Nuttige adressen	50
Bijlage 5: Ondersteuning.....	51

Samenvatting

Dit onderzoek staat in het teken van de opvang van neveninstromers in het basisonderwijs. Als intern begeleider op OBS GH liep ik tegen het feit aan dat er niks beschreven staat over de eerste opvang van neveninstromers bij ons op school. Ik heb intuïtief gehandeld en alle zeilen bijgezet om de opvang zo goed mogelijk te organiseren. Maar is dit correct? Om dit in het vervolg te voorkomen, heb ik de volgende centrale vraagstelling voor dit onderzoek opgesteld: *Hoe kan ik er als intern begeleider voor zorgen dat neveninstromers zich kunnen ontwikkelen in de Nederlandse taal als tweede taal op de basisschool aan de hand van een protocol voor de eerste opvang (eerste 40 weken)?*

Neveninstromers zijn een specifieke groep leerlingen binnen het regulier onderwijs. Het gaat om een kleine groep leerlingen die behoefte heeft aan een gespecialiseerde benadering. Deze leerlingen hebben een grote taalachterstand in de Nederlandse taal en hebben daardoor een specifieke taalhulpvraag. Het gaat hier om een taalachterstand die in een intensieve periode van veertig weken grotendeels valt te verkleinen. Deze taalachterstand kan het best verkleind worden binnen de gecombineerde opvangvorm. Dit is één van de drie mogelijke opvangvormen voor de eerste opvang van neveninstromers.

Om zo goed mogelijk aan te kunnen sluiten bij de tweede taalverwerving van de neveninstromer kan het best gewerkt worden met het Prisma project. Het Prisma project geeft de leerkracht en intern begeleider een duidelijk werkplan voor de taalverwerving. Naast de taalverwerving van neveninstromers, spelen andere aspecten een belangrijke rol bij de ontwikkeling van neveninstromers. Denk hierbij aan het belang van een goede intake, beschikbare (financiële) middelen en rol van de ouders.

Binnen de onderzoeksresultaten is naar voren gekomen dat de leerkrachten van OBS GH het belangrijk vinden dat er een heldere visie binnen de school aanwezig is over de begeleiding van neveninstromers. Hiernaast hebben zij behoefte aan de juiste kennis en materialen. Graag zouden zij dit terug zien in een duidelijk stappenplan of protocol.

De leerkrachten zien de rol van de intern begeleider als volgt.

- De intern begeleider is coachend en ondersteunend waarbij hij/zij de leiding neemt.
- De intern begeleider geeft aan wanneer er getoetst moet worden en voert deze ook uit. De intern begeleider initieert de te nemen stappen/acties.
- De intern begeleider is de expert en moet deze kennis overdragen aan de leerkrachten.
- De intern begeleider is verantwoordelijk voor het aanschaffen van geschikt materiaal.
- De intern begeleider zorgt voor een goede basis voor de begeleiding, zoals een plan van aanpak en/of protocol.
- De intern begeleider begeleidt de neveninstromers.

Naar aanleiding van het analyseren van de onderzoeksresultaten en het bestuderen van de theorie zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd:

Aanbevelingen voor de directie van OBS GH:

- Stel een duidelijke visie op, op het gebied van de eerste opvang van neveninstromers.
- Werk aan de hand van een protocol voor neveninstromers.
- Maak binnen het team duidelijk wat de rol van de intern begeleider is op het gebied van neveninstromers.

Aanbevelingen voor het bestuur van de stichting:

- Monitor het aantal neveninstromers binnen de stichting op actieve wijze en onderzoek de mogelijkheden voor een opvang klas.
- Bekijk welke subsidie van het rijk en de gemeente beschikbaar is voor de stichting als het gaat om neveninstromers
- Schaf het Prisma project aan als stichting zodat het project binnen de stichting in de breedte ingezet kan worden.

De conclusies en aanbevelingen zijn verwerkt in een conceptversie van het protocol. Hiermee is op praktische wijze invulling gegeven aan de centrale vraagstelling. Omdat het gehele team van OBS GH goed betrokken is geweest bij dit onderzoek en heeft aangegeven behoefte te hebben aan een concreet stappenplan voor neveninstromers, is mijn verwachting dat dit plan daadwerkelijk in de praktijk zal worden toegepast. Hiermee kan het onderwijs op OBS GH voor neveninstromers worden verrijkt.

Erkentelijkheidspagina

Ik wil op deze pagina mijn dank betuigen aan de personen die het mogelijk hebben gemaakt om deze studie te volbrengen.

Allereerst wil ik de overheid bedanken die mij in staat gesteld heeft om deze opleiding te kunnen volgen. Door het budget dat het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap beschikbaar heeft gesteld heb ik de mogelijkheid gehad mij te kwalificeren tot leraar op masterniveau: Master Special Educational Needs. Hierdoor heb ik mijn positie als leraar verbeterd en kan ik een grotere bijdrage leveren aan de kwaliteit van het onderwijs.

Als tweede wil ik mijn vriend bedanken. Hij is mijn steun en toeverlaat geweest in de afgelopen twee jaar. Een echte motivator en stimulator.

Als derde wil ik mijn stichting en directeur bedanken die het mogelijk hebben gemaakt deze studie te volgen. Zij hebben mijn opleiding grotendeels bekostigd en mij de ruimte gegeven tijd te besteden aan mijn studie. Ook heb ik het vertrouwen gekregen opdrachten uit te voeren binnen de school.

Als vierde wil ik al mijn collega's op mijn school bedanken bij wie ik de afgelopen twee jaar altijd terecht kon met vragen, onderzoeken, interviews, enquêtes en andere opdrachten. Tevens hebben zij taken van mij overgenomen op woensdag die ik niet kon uitvoeren vanwege de lesuren bij Fontys. Ook mijn collega's op de andere scholen die tijd voor mij vrij gemaakt hebben voor een interview ben ik zeer dankbaar.

Als vijfde wil ik mijn medestudenten van de opleiding bedanken voor hun bijdrage aan mijn studietijd. Ik heb genoten van de gezelligheid, het sparren, het enthousiasme en de kritische houding ten opzichte van elkaar. Ik heb vooral ook veel van de anderen geleerd.

Als laatste wil ik W. van Adrichem van Fontys OSO bedanken voor haar fijne begeleiding van de afgelopen twee jaar. Ik waardeer haar kritische houding waarmee ze mij vele stappen verder geholpen heeft.

Judith Knijn, Afgestudeerd Intern Begeleider 2011

Inleiding

Mijn naam is Judith Knijn en ik ben tweeëndertig jaar oud. Ik heb in 2001 mijn onderwijsbevoegdheid gehaald aan de PABO in Alkmaar. Met mijn motto: ‘Je kunt alleen maar spijt hebben van de dingen die je niet gedaan hebt’ heb ik na mijn studie vele lange reizen over de wereld gemaakt. Ik heb gedaan wat ik wilde doen, gezien wat ik wilde zien. Ervaringen opgedaan om nooit meer te vergeten en om mee te nemen in het dagelijks leven. Na deze reizen ben ik gaan werken voor Stichting Allure. Deze stichting bestaat uit vijftien openbare basisscholen in noorden van het land. Binnen deze stichting heb ik op een tweetal scholen gewerkt in verschillende groepen. De afgelopen drie jaar sta ik in groep acht en deze groep heeft mijn voorkeur.

In 2009 ben ik gestart met de Master SEN opleiding tot intern begeleider bij Fontys OSO. Ik ben van nature een nieuwsgierig en leergierig persoon. Ik neem graag nieuwe informatie tot me en ben vaak op zoek naar nieuwe uitdagingen. Met de Master SEN heb ik voldoende uitdaging gevonden. Dit studiejaar (2010-2011) zal ik deze studie afronden met een praktijkonderzoek naar neveninstromers in het regulier basisonderwijs. In hoofdstuk één zet ik uiteen wat de beweegredenen zijn voor de keuze van dit onderwerp. Hier zal ik dieper ingaan op hetgeen ik wil bereiken in dit onderzoek. In het theoretische gedeelte, in hoofdstuk twee, zal ik de term neveninstromers verduidelijken.

Mijn onderzoek is uitgevoerd op mijn huidige werkplek. De school heeft bijna tweehonderd leerlingen verdeeld over acht groepen. Het team bestaat uit zeventien collega's, waaronder één directeur, twee intern begeleiders en één remedial teacher. Twee dagen in de week werk ik als intern begeleider en twee dagen sta ik als groepsleerkracht in groep acht. De collega's en een aantal leerlingen zijn betrokken in het onderzoek. Ook worden collega's van andere scholen betrokken. De wijze waarop wordt beschreven in hoofdstuk drie. De resultaten van mijn onderzoek, mijn conclusies en de evaluatie van mijn onderzoek komen in hoofdstuk vier, vijf en zes aan de orde.

Ik verwacht dat dit onderzoek een positieve bijdrage zal leveren aan mijn eigen ontwikkeling als intern begeleider. Ook verwacht ik een positieve bijdrage in de ontwikkeling van het team van onze school. Ik hoop dat collega's nieuwe kennis opdoen over neveninstromers en deze kennis in de praktijk zullen toepassen.

Ik hoop dat u als lezer aan de hand van dit onderzoek handvatten krijgt voor de eerste opvang van neveninstromers binnen het regulier onderwijs.

Met warme groet,

Judith Knijn

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding onderzoek

Het is vrijdag 5 maart 2010. Om 9.15 uur staat er geheel onverwacht een Poolse moeder voor mijn neus met drie kinderen. Ik schud haar de hand en in een mengelmoes van Engels, Duits en Pools weet zij mij duidelijk te maken dat ze graag wil dat haar oudste dochter J. maandag 8 maart 2010 bij ons op school start. Als waarnemend directeur houd ik met moeder een intake gesprek en leid ik het gezin door onze school. Laat haar het lokaal en de groep zien waar ze maandag zal starten. Om 11.00 uur verlaat het gezin de school en begint mijn hoofd te ratelen. Wat nu? Maandag starten, in groep 7, wat bieden wij haar aan, wie vangt haar op, wat heeft ze nodig, wat kan ze aan, hoe maken wij alles aan haar duidelijk, wat heeft de leerkracht nodig, wat hebben de medeleerlingen nodig, is er een stappenplan om Poolse kinderen op te vangen, welke materialen hebben wij, wie kan ik om advies vragen, kunnen wij dit aan als school? Mijn hoofd blijft ratelen en draaien maar directe antwoorden op deze vragen komen er niet. Om 12.00 uur licht ik het team in. Uit de reacties van de teamleden kan ik opmerken dat zij met dezelfde vragen spelen. Om 13.00 uur bel ik een school binnen onze stichting die een speciale groep heeft voor Poolse leerlingen. De persoon met de juiste kennis werkt maandag pas weer. Ik ben nog geen stap verder. Gelukkig weet ik een leerkracht te vinden die het meisje J. kan opvangen en haar maandag wegwijs kan maken en kan ondersteunen in de klas. Mijn eerste zorg is verholpen. Via internet vind ik een aantal opdrachten voor nieuwkomers op talig gebied. Hiermee kan ze maandag aan de slag. Ik voel mij enigszins gerustgesteld. Maar hoe daarna verder...

1.2 Probleemverkenning onderzoeksvragen

Inmiddels is leerlinge J. niet de enige Poolse leerling. Ook K. en M. hebben een plek gevonden binnen onze school. Na de intake van K. en M. gebeurde er in mijn hoofd hetzelfde als hierboven beschreven, wat nu? Ondanks de opgedane ervaring bij leerling J. was er weer onzekerheid. Doen we het goed, kan er misschien meer? Bij collega's speelde deze onzekerheid ook. De vraag over hoe en wat te doen in deze situatie werd bij mij in rol van intern begeleider neergelegd. Ik ben gaan nadenken over een structurele aanpak aangezien deze situatie zich waarschijnlijk vaker voor zal gaan doen. Dit heeft geleid tot het formuleren van mijn onderzoeksvraag.

1.3 Vraagstelling onderzoek

Hoe kan ik er als intern begeleider voor zorgen dat neveninstromers zich kunnen ontwikkelen in de Nederlandse taal als tweede taal op de basisschool aan de hand van een protocol voor de eerste opvang (eerste 40 weken)?

Uit de centrale vraagstelling komen voor mij de volgende deelvragen naar voren die ik graag wil betrekken in het onderzoek:

1. Hoe leren kinderen een tweede taal?
2. Hoe kan de eerste opvang van neveninstromers worden vormgegeven?
3. Welke materialen en middelen zijn beschikbaar om neveninstromers binnen de basisschool te begeleiden?
4. Waar moet je als intern begeleider rekening mee houden in de begeleiding van de leerkracht met neveninstromers?
5. Hoe pakken wij de begeleiding van neveninstromers binnen onze school in de toekomst aan?

1.4 Opbouw van het onderzoek

Met behulp van de opgedane theorie en ondervindingen bij de vragen één tot en met vier, denk ik een goed onderbouwd stappenplan te kunnen schrijven in hoofdstuk vijf van mijn praktijkonderzoek. Dit zal tevens het antwoord zijn op vraag vijf. Er is al meerdere malen geschreven over dit onderwerp. Ik heb echter geen geclusterde versie gevonden van de benodigde theorie waarin een stappenplan beschreven staat voor de eerste opvang van neveninstromers in het basisonderwijs. In hoofdstuk twee zal ik de benodigde theorie voor het beantwoorden van deelvraag één en twee beschrijven.

1.5 Doel van het onderzoek

Mijn praktijkonderzoek zal naar tevredenheid afgerond zijn wanneer ik in hoofdstuk vijf antwoord kan geven op vraag vijf. Hiermee denk ik een handzaam document te produceren voor mijn school maar ook voor mijn stichting. Binnen onze stichting komen steeds meer neveninstromers, voornamelijk Poolse leerlingen. Op de intern begeleider- netwerk dagen heb ik gemerkt dat veel scholen, net als wij, het wiel uit proberen te vinden. Het zou een intern begeleider veel tijd en moeite schelen wanneer er een duidelijk stappenplan klaar ligt.

Zoals hiernaast in het krantenartikel te lezen is, is de toestroom van met name Poolse leerlingen groot. Mogelijk is mijn document ook een handreiking voor andere basisscholen binnen Nederland.

Wanneer het onderzoek leidt tot een handzaam product voor de leerkrachten, hoop ik dat het voor de neveninstromers zal betekenen dat zij bij de eerste opvang goed begeleid worden binnen de basisschool. Door dit product kunnen deze leerlingen goed in kaart gebracht worden en door duidelijke analyse kan er goed ingespeeld worden op de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Dit is mijn eigenlijke doel. Dit doel zal ik alleen kunnen bereiken wanneer ik het tussendoel; schrijven van een product voor de leerkrachten, goed uitgevoerd heb. Aan het eind van mijn onderzoek hoop ik een verandering binnen mijn school te kunnen zien wat betreft de begeleiding van onze neveninstromers.

Toestroom Poolse leerlingen

Sinds de grenzen voor Oost-Europese werknemers in 2004 opengingen, kregen ook veel scholen te maken met leerlingen die het Nederlands niet of nauwelijks machtig zijn. Bij het begin van vorig schooljaar stonden 2.075 leerlingen uit Oost-Europa ingeschreven op 1.166 basisscholen, vooral in Oost-Brabant, Noord-Limburg, het Westland, Zeeland en Zuid-Friesland. Ruim driekwart van hen is Pools.

De problemen van scholen met Oost-Europese kinderen blijken mee te vallen. Maar scholen zeggen meer handen in de klas en ondersteuning in het contact met ouders wel goed te kunnen gebruiken.

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/917317/2008/11/27/Meer-geld-voor-les-aan-Poolse-kinderen.dhtml>

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

Dit hoofdstuk behandelt de theorie rondom de verwerving van Nederlands als tweede taal en welke factoren hierop van invloed zijn. Ook zal ingegaan worden op de vraag hoe de eerste opvang van neveninstromers kan worden vormgegeven. Wat zijn de te nemen stappen bij de komst van neveninstromers? Hoe kan de toetsing en evaluatie goed verlopen? Met behulp van deze theorie wordt antwoord gegeven op de deelvragen één en twee van dit onderzoek. Tevens is er een goede basis voor het schrijven van een stappenplan voor de opvang van neveninstromers binnen onze school welke terug te vinden zal zijn in hoofdstuk vijf.

2.1 Neveninstromer

Alvorens de theorie verder te behandelen is het van belang de definitie van neveninstromer te verduidelijken. Er wordt gesproken over een neveninstromer wanneer de leerling op een leeftijd van zes jaar of ouder voor het eerst geniet van het Nederlands onderwijs. Vóór een leeftijd van zes jaar wordt er gesproken over een onderinstromer. Martens en Verweij (1998) merken op dat neveninstromers die op jonge leeftijd naar Nederland komen, de onderinstromers, en in het onderwijs instromen hun achterstand grotendeels of zelfs helemaal kunnen wegwerken, in tegenstelling tot hen die op latere leeftijd naar Nederland komen (Martens, 1998). De groep onderinstromers zal daarom verder niet betrokken worden in dit onderzoek. De neveninstromers waar OBS GH op dit moment geregeld mee te maken heeft, zijn kinderen die op grond van gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen. Deze gezinnen zijn er op gericht zich hier definitief te vestigen. Een andere groep neveninstromers zijn vluchtelingen. Deze groep mensen is vaak abrupt uit eigen land vertrokken en spelen vaak met de gedachten weer terug te keren naar het land van herkomst (K. Westerbeek, 2002, p. 21)

2.2 Ontwikkeling van tweede taal

Leerling K. zit nu vier maanden bij ons op school. K. praat bijna niet. Niet tegen de leerkracht maar ook niet tegen de groepsgeenootjes. De leerkracht weet niet wat ze met K. kan doen omdat ze zelf niks aangeeft. Tegen Poolse leerling J. spreekt ze wel, alles in het Pools.

Kennis van een taal is op twee manieren te onderscheiden:

- de leerling kent het woord maar gebruikt het woord zelf nog niet (passief taalgebruik)
- de leerling kent en gebruikt het woord (actief taalgebruik)

Binnen de ontwikkeling van een tweede taal gaat de woordkennis van passief naar actief taalgebruik. Er zijn verschillende stadia in de ontwikkeling van de tweede taal die de tweede taal leerdere spontaan doorlopen:

- Stadium 1: Wenperiode – Stille periode. De periode waarin er nog maar weinig contact geweest is met de Nederlandse taal. De leerling zal slechts enkele woorden Nederlands begrijpen. Actieve woordenschat: 0
- Stadium 2: De leerling kan meer dingen uit omgeving benoemen. De leerling kan korte zinnen formuleren van 2 á 3 woorden, vaak bevatten deze fouten door het gebruik van het hele werkwoord. *Jongen vallen, juf gooien*. Actieve woordenschat: 1 - 1000
- Stadium 3: De leerling kan zinnen van 5 á 6 woorden vormen. In deze zinnen zitten vaak fouten in de woordvolgorde. Steeds vaker worden lidwoorden en voorzetsels gebruikt. Actieve woordenschat: 1000 – 1500
- Stadium 4: De leerling vormt langere zinnen met daarin de meervoudsvorm en verschillende werkwoordsvormen. Om moeilijke verledentijdsvormen te vermijden gaat de leerling vermijdingsstrategieën gebruiken. Gebruikt dan: gaan + hele ww. Actieve woordenschat: 1500 – 2500
- Stadium 5: De leerling vormt lange zinnen zonder fouten. Meervoudsvormen met –s komen voor en ook de verleden tijd wordt gebruikt. Sterke werkwoorden komen als laatst.
- (Bosz, 2008)

Na de vijf stadia worden de verschillen per leerling heel divers. Dit komt omdat de ene leerling zich vooral richt op het leren van zoveel mogelijk woorden en de andere leerling zich vooral bezig houdt met het leren van de regels van een taal. Bovendien spelen een aantal interne en externe factoren een grote rol bij de taalverwerving. In de volgende paragraaf worden deze factoren beschreven (Vries, 1997).

2.2.1 Interne en externe factoren van taalverwerving

Verschillen tussen tweetalige leerlingen worden door verscheidene factoren bepaald. Het gaat hier om zowel individuele (interne) als omgevings (externe) factoren.

Individuele factoren (intern)

De volgende interne factoren zijn van invloed op de taalverwerving:

1. Leeftijd: Jongere kinderen hebben minder moeite met de uitspraak, oudere kinderen doorzien daarentegen sneller de structuur van de doeltaal en hebben een groter leervermogen.
2. Taligheid eerste taal: De neveninstromers zijn te onderscheiden in drie typen:
  - Analfabeten: de leerlingen hebben nog geen taalonderwijs gehad
  - Geletterd westers: de leerlingen hebben onderwijs gevolgd in een westerse taal
  - Geletterd niet-westers: de leerlingen hebben onderwijs gevolgd in een niet-westerse taal (Emmelot, 1993)
3. Motivatie en attitude: Bewezen is dat grotere interesse in de Nederlandse cultuur niet van positieve invloed is op de tweede taalverwerving. Wel is duidelijk geworden dat door integratie het contact met de doeltaalsprekers groter is, wat een positieve invloed heeft op de tweede taal ontwikkeling. Een kind dat veel negatieve opmerkingen over doeltaal sprekers hoort is minder gemotiveerd de doeltaal te leren (Kuiken & Vermeer, 2005).
4. Persoonlijkheidsfactoren: Intelligentie en karaktereigenschappen bepalen de werkhouding en doorzettingsvermogen.

Omgevingsfactoren (extern)

De volgende externe factoren zijn van invloed op de taalverwerving:

1. Contact met de tweede taal en doeltaalsprekers: De grootste factor van succes in tweede taalvaardigheid! Door het horen van de taal in verschillende situaties kan tweede taal leerling de taal goed gebruiken. De omgeving is hierbij van groot belang. De sportvereniging, burens, vrienden moeten wel doeltaalsprekers zijn.
2. Gezinskenmerken: Martens en Verweij (1998) vinden naast de leeftijd waarop neveninstromers het Nederlandse onderwijs instromen, de onderwijsachtergrond van de ouders de meest bepalende factor voor onderwijssucces. *Ouders uit lage sociaal-economische milieus hebben minder zicht op wat er op school gebeurt*, zegt Klatter-Folmer (1996). *Ze zijn vaak minder in staat om een gunstige omgeving voor schoolsucces van hun kinderen te creëren* (Klatter-Folmer, 1996).
3. Afkomst: Naarmate de culturele afstand van neveninstromers tot de Nederlandse samenleving groter is, zullen de inspanningen volgens Martens en Verweij (1998) groter moeten zijn om een zelfde eindresultaat te behalen als leerlingen, die uit een land

afkomstig zijn, dat relatief dicht bij de Nederlandse cultuur staat. Afwijkende waarden en normen kunnen belemmerend werken bij het behalen van schoolsuccessen.

4. Inhoud van onderwijs aan neveninstromers: Volgens Westerbeek (1999) wordt 20% van de verschillen in successen tussen leerlingen bepaald door de klaspopulatie en leerkrachtvaardigheden (Westerbeek, 1999). Een leerkracht moet over voldoende kennis en vaardigheden beschikken om de neveninstromers te begeleiden. Uit onderzoek van Both en Van den Broek (2001) is gebleken dat op de meeste scholen onvoldoende kennis paraat is. Op de meeste scholen is er de intentie om de opvang goed te organiseren, maar dat de situatie in de scholen dit vaak moeilijk of onmogelijk maakt (Both, 2001).
5. Organisatie van taalonderwijs: Kinderen op scholen waar een duidelijk schoolwerkplan is opgesteld voor neveninstromers behalen betere resultaten (Kuiken & Vermeer, 2005).

2.3 Eerste opvang neveninstromers

Wanneer het gaat om neveninstromers is het van groot belang te kijken naar de diverse opvang mogelijkheden. De keuze voor deze opvangmogelijkheden is afhankelijk van het aanbod binnen de regio en de mogelijkheden binnen de school.

	Vorm	Voordelen	Nadelen
Centrale opvang	Neveninstromers bij elkaar in één groep voor periode van één jaar	- intensief tweede taal onderwijs - veel deskundigheid leerkracht - materiaal voorhanden	- wisselen van school - extra hulp na jaar minimaal - horen minder de doeltaal - weinig contact leeftijdsgenoten
Geïntegreerde opvang	Neveninstromers tussen leeftijdsgenoten maar worden uit de klas gehaald voor extra tweede taal begeleiding.	- leerlingen blijven op zelfde school - onderdompeling in Nederlandse taal - veel contact leeftijdsgenoten	- minder specifieke aandacht voor tweede taal
Gecombineerde opvang	Neveninstromers zitten deel van de week apart in opvangklas, rest van de week bij leeftijdsgenoten.	- intensief tweede taal onderwijs - leerlingen blijven op zelfde school - veel deskundigheid leerkracht - onderdompeling in Nederlandse taal	- horen minder de doeltaal - twee verschillende scholen/klassen

Het doel van de eerste opvang voor neveninstromers, wat ongeveer een jaar bestrijkt, is het leren van de Nederlandse taal. Na de periode in de opvang klas zijn de neveninstromers goed voorbereid om in te stromen in het regulier onderwijs. Verder wordt er aandacht besteed aan de kennismaking met de Nederlandse samenleving (Broere & Stassen, 1996). *Landelijk gezien loopt het onderwijsaanbod in de eerste opvang nogal uiteen. Onderzoek heeft uitgewezen dat volledige opvang in een gecombineerde opvangklas de beste leerresultaten oplevert* (Emmelot, 1993). Niet alle scholen hebben hiervoor echter de daarvoor benodigde (financiële) middelen. Op OBS GH is deze gecombineerde opvangklas, net als op vele andere scholen, niet te realiseren. Onvoldoende neveninstromers en daardoor te kort financiële middelen. Zoals in het onderzoek van Both en van den Broek (2001) beschreven staat is de intentie voor een goede organisatie op vele scholen aanwezig maar de situatie laat dit niet toe. Binnen OBS GH is er bij de eerste opvang sprake van geïntegreerde opvang. Er is echter weinig ruimte voor tweede taal begeleiding buiten de klas.

2.3.1 Inhoud en organisatie van het taalaanbod: Prisma project

"Goed (tweede) taalonderwijs gaat uit van interactie, betekenisvolle contexten, afwisselende werkvormen en samenwerking tussen eerste en tweede taal leerlingen. De woorden worden zoveel mogelijk in betekenisvolle contexten en in voor de leerlingen herkenbare situaties aangeboden en geoefend." (Berg & Dalhuisen, 2009-2010, p. 6).

Om dit te kunnen bieden wordt binnen de opvangklassen voor neveninstromers gewerkt met het Prisma project. Dit project zorgt voor een intensieve en gestructureerde begeleiding van de leerling om zo snel mogelijk taalvaardig in het Nederlands te worden. Het Prisma project wordt ingezet voor alle leeftijden. Omdat de neveninstromers het gehele jaar in kunnen stromen kunnen de niveaus erg verschillen. Daarom werkt de leerkracht volgens het voorgeschreven 'circuitmodel'. De leerkracht geeft steeds instructie aan de kinderen van één niveau, terwijl de andere kinderen zelfstandig werken; daarna rouleren de groepen (K. Westerbeek, 2002).

Binnen het Prisma project worden vier verschillende onderdelen aangeboden:

1. Programma Mondeling Nederlands: dit onderdeel is gericht op de luister- en spreekvaardigheid van de leerlingen. Hierbij krijgen de kinderen een grote woordenschat aangeboden.

2. Programma Lezen: dit onderdeel bestaat uit aanvankelijk lezen voor de kinderen van zes tot en met 9 jaar. Hiervoor wordt de methode *Veilig leren lezen* gebruikt. Voor technisch lezen voor kinderen van negen tot en met 12 jaar wordt de methode *Lezen doe je overal* gebruikt.
3. Schooltaal: dit onderdeel traint schoolse taalvaardigheden. Het bestaat uit lessen begrijpend lezen en begrijpend luisteren. Voor de bovenbouwleerlingen wordt er expliciet voorbereid op het volgen van wereldoriëntatie.
4. Programma Zelfstandig Werken: dit onderdeel verzorgt een zelfstandig werken deel waardoor de leerlingen zelf hun Nederlandse taalvaardigheid kunnen vergroten (K. Westerbeek, 2002).

Binnen een periode van veertig weken (vier modules/cursussen van tien weken) worden de neveninstromers middels deze gestructureerde aanpak voorbereid om in te stromen binnen het reguliere onderwijs. Elke module wordt afgesloten met een receptieve en productieve toets. Bij de receptieve toets wordt een woord genoemd en moet er uit vier afbeeldingen de juiste worden gekozen. Bij de productieve toets moet de leerling de afbeelding benoemen. Op deze wijze kan de voortgang worden bijgehouden. Aan het eind van de vier modules is er een afsluitende toets om te meten of de leerling genoeg voorbereid is om door te stromen naar het regulier basisonderwijsprogramma (Berg & Dalhuisen, 2009-2010).

2.3.2 Toetsing en evaluatie

Naast toetsing binnen het Prisma project zijn ook andere toetsen mogelijk om een nog scherper beeld te geven over de voortgang. Hierbij moet goed gekeken worden naar de bruikbaarheid van de toetsen. Toetsen zijn over het algemeen geschreven voor eerste taal leerlingen en bevatten onbedoeld moeilijkheden voor tweede taal leerlingen. Er treedt BIAS op bij die items (Godding, 1988). Dat wil zeggen dat er sprake is van verborgen culturele en talige vooronderstellingen. Bijvoorbeeld wanneer er een tekst aangeboden wordt over Koninginnedag. Deze tekst zal andere resultaten geven dan een tekst over de Ramadan.

Bij het afnemen van een toets is het noodzakelijk om:

- met de leerling in gesprek gaan over de toets
- de opdracht te laten herhalen
- moeilijke woorden uit de opgaven aan de leerling te verduidelijken
- toetsen van te voren te bekijken op culturele inhoud

Bij het vergelijken van de toets resultaten kan gekeken worden naar een groep van ‘tweetalige’ leeftijdsgenoten. Zo kan er een vergelijking gemaakt worden. De resultaten van de toetsen kunnen bekeken worden aan de hand van de didactische leeftijd van de neveninstromer. De didactische leeftijd staat voor het aantal maanden onderwijs die het kind genoten heeft. Op deze manier kan de voortgang van de leerling ook gemeten worden aan de hand van de standaard CITO toetsen. Voor de zogenoemde nieuwkomersklassen en asielzoekersscholen is het mogelijk een leerlingvolgsysteem aan te schaffen die specifiek opgezet is voor deze doelgroep: Nieuwkomers In Beeld (NIB) (Vos, 1992). In bijlage één is een opsomming van geschikte toetsen te vinden.

2.3.3 Ouders van neveninstromers

Ouders van neveninstromers spelen een belangrijke rol bij de instroom in het Nederlandse onderwijs. Zij zijn degene die de leerkracht van juiste informatie kunnen voorzien om zo de leerbehoeften en behoeften op sociaal emotioneel gebied aan te laten sluiten bij de leerling. Zij kunnen informatie geven over:

- Cultuur, geloof en gebruiken
  - Voorgeschiedenis met betrekking tot scholing
  - Voorgeschiedenis met betrekking tot (emotionele) ervaringen in geboorteland
  - Medische gesteldheid van de leerling
- (Vos, 1992)

Tijdens een intakegesprek is het van belang deze gegevens te verkrijgen. Taalproblemen van de ouders kunnen echter een struikelblok vormen in de communicatie. Stel ouders daarom op hun gemak en praat rustig in korte zinnen. Bij grote problemen kan de tolkentelefoon ingeschakeld worden. In bijlage twee zijn aandachtspunten voor het intakegesprek te vinden.

2.4 Samenvatting en beschouwing

In dit hoofdstuk is allereerst antwoord gegeven op de deelvraag hoe kinderen een tweede taal verwerven. Kinderen verwerven een tweede taal op basis van het taalaanbod van en in interactie met de omgeving. Aan de hand van hetgeen ze aangeboden krijgen stellen zij hypothesen op over woorden en te leren regels van de doeltaal. (Kuiken & Vermeer, 2005, p. 33) Goed begrip van de moedertaal is hierbij ook van belang. Bij de taalverwerving doorlopen de neveninstromers een vijftal stadia waarbij een diversiteit en veelvuldigheid van taalaanbod

van grote invloed zijn. Een nauwkeurig omschreven schoolwerkplan kan de leerkracht en intern begeleider helpen zo goed mogelijk aan te sluiten op de tweede taalverwerving (Biemond, 1996).

Hiernaast is in dit hoofdstuk ingegaan op deelvraag twee. Het hoofddoel van de eerste opvang van neveninstromers is zorgen voor integratie binnen de school. Er zijn in hoofdlijnen drie vormen te onderscheiden van eerste opvang: centrale, geïntegreerde en gecombineerde opvang. Iedere vorm heeft voor- en nadelen (zie 2.4.1). Binnen de eerste opvang is het ontwikkelen van de Nederlandse taal het belangrijkste element. Het vormt de basis voor de verdere ontwikkeling. Een landelijk erkende en veel toegepaste methode van taalontwikkeling is het zogenaamde Prisma-project. Het betreft een intensieve en gestructureerde begeleiding van de leerling bestaande uit de programma's: Mondeling Nederlands, Lezen, Schooltaal en zelfstandig werken. Deze programma's worden in vier modules van tien weken aangeboden. Het Prisma-project wordt afgesloten middels receptieve en productieve toetsen.

Naast de toetsen binnen het Prisma-project kan ook gebruik gemaakt worden van de standaard Cito-toetsen. Van belang is dat de beoordeling van de landelijk erkende Cito-toetsen geschiedt op basis van vergelijking binnen de doelgroep 'tweede taalleerlingen'. Vergelijking met de reguliere doelgroep eerste taalleerlingen zou tot een verkeerde interpretatie van de testuitslagen kunnen leiden.

Hoewel de theorie over neveninstromers omvangrijk genoemd kan worden, richt de theorie zich hoofdzakelijk op het educatieve / onderwijskundige aspect waarbij de nadruk op het taalaanbod ligt. Hierbij worden veelal aspecten uitgelicht die van invloed zijn op de taalontwikkeling van neveninstromers. Er wordt in de literatuur echter minder aandacht besteed aan andere aspecten die van invloed zijn op de ontwikkeling van de neveninstromers. Denk hierbij aan het belang van een goede intake, beschikbare (financiële) middelen en rol van de ouders.

Voorgaande beschouwing maakt duidelijk dat dit onderzoek van meerwaarde is door enerzijds andere aspecten als taalontwikkeling onder de loep te nemen en anderzijds een concrete vertaling te maken naar een praktisch protocol.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk worden de gekozen onderzoeksmethoden uiteengezet. Allereerst worden de onderzoeks- en deelvragen weergegeven. Achtereenvolgens wordt de keuze voor de onderzoeksvorm, de manier en keuze van data-verzamelen, de betrokkenen, verantwoording van het onderzoek en ethische aspecten beschreven.

3.1 Onderzoeksvragen en deelvragen

1. Hoe leren kinderen een tweede taal?
  - 1.1 Welke fasen in de ontwikkeling van de Nederlandse taal zijn te herkennen bij neveninstromers?
  - 1.2 Welke interne en externe factoren zijn van invloed op de ontwikkeling van de Nederlandse taal bij neveninstromers?
  - 1.3 Wat is de rol van de school in de ontwikkeling van de Nederlandse taal?
2. Hoe kan de eerste opvang van neveninstromers worden vormgegeven?
  - 2.1 Welke vormen van opvang voor neveninstromers zijn mogelijk?
  - 2.2 Hoe kan vorm gegeven worden aan het taalaanbod aan neveninstromers?
  - 2.3 Op welke wijze worden ouders betrokken bij de eerste opvang?
3. Welke materialen en middelen zijn beschikbaar om neveninstromers binnen de basisschool te begeleiden?
  - 3.1 Welke valide toetsen zijn beschikbaar om het taalniveau van de neveninstromer te bepalen?
  - 3.2 Welke materialen kunnen door intern begeleider en leerkracht gebruikt worden in de begeleiding van neveninstromers?
  - 3.3 Welke subsidiemogelijkheden zijn er op het gebied van de begeleiding van neveninstromers binnen de basisschool?
4. Waar moet je als intern begeleider rekening mee houden in de begeleiding van de leerkracht met neveninstromers?
  - 4.1 Welke verlegenheidsvraag heeft de leerkracht?
  - 4.2 Wat behoort tot de taken van de leerkracht en wat doet de intern begeleider op het gebied van de begeleiding van neveninstromers?
5. Hoe pakken wij de begeleiding van neveninstromers binnen onze school in de toekomst aan?
  - 5.1 Wat is de visie van de OBS GH met betrekking tot onderwijs aan neveninstromers binnen onze school?
  - 5.2 Wie is verantwoordelijk voor het intake gesprek met ouders en waar moet dit gesprek aan voldoen?
  - 5.3 Welke stappen worden er genomen en wie is daarvoor verantwoordelijk?

3.2 Keuze onderzoeksvorm

Het onderzoek is een onderzoek van het type ‘Praktijkonderzoek’. Harinck (2010) beschrijft het praktijkgerichte onderzoek als een onderzoek dat hoofdzakelijk gericht is op in de maatschappij levende vragen of verlegenheidsituaties. De focus ligt hier op de praktijkvraag en niet op de theorie zoals bij een wetenschappelijk onderzoek. Binnen het praktijkonderzoek spreekt Harinck (2010) over vijf karakteristieke vormen. Beleidsonderzoek, Programma evaluatie, Ontwerpgericht onderzoek, Actieonderzoek en Individueel gericht onderzoek. Deze vormen zijn te koppelen aan het niveau waarop het onderzoek verricht wordt (Harinck, 2010). Het actie onderzoek past het best bij dit onderwerp. Er is voor dit type gekozen omdat het de school praktische, relevante informatie kan opleveren. Een actie onderzoek vraagt om goede reflectie. Door een goede reflectie kan het actieplan (uitvoering van het onderzoek) goed worden afgestemd met het onderzoeksplan (het verwerken van resultaten).

3.3 Verzamelen data

Het onderzoek loopt van oktober 2010 tot en met mei 2011. In oktober is gestart met het bestuderen van de theorie over neveninstromers binnen het basisonderwijs om te onderzoeken wat er al bekend is over dit onderwerp. Op deze manier is bepaald of dit onderzoek een aanvulling kan zijn op de reeds bestaande literatuur. In maart is middels een enquête antwoord verkregen op de deelvraag waar je als internbegeleider rekening mee moet houden in de begeleiding van de leerkracht. Ook is in maart een bezoek gebracht aan twee basisscholen binnen het samenwerkingsverband waar meerdere neveninstromers opgevangen worden. Aan de hand van een interview worden de ervaringen met neveninstromers binnen deze twee scholen verzameld. Zo wordt een duidelijk beeld verkregen hoe de opgedane theorie uit hoofdstuk twee vormgegeven wordt binnen het basisonderwijs op een school binnen het samenwerkingsverband.

Schematisch

Activiteit	Onderzoeksmethode	Antwoord op onderzoeksvraag
Bestuderen theorie	Literatuurstudie	1, 2
Uitvoeren enquête OBS GH	Enquête	4
Bezoek scholen	Interview	3, 5

3.4 Keuze data-verzamelinstrumenten

Enquête

Er is gekozen voor het toepassen van een enquête omdat een brede groep bereikt wordt en nauwkeurige informatie kan worden verzameld. Er wordt gebruik gemaakt van open en gesloten vragen. De gesloten vragen zorgen voor vergelijkbaarheid van de antwoorden. De open vragen zorgen voor informatieve waarde van de antwoorden. De gegevens van de gesloten vragen worden verwerkt in een frequentietabel. Hierbij worden de percentages berekend. Dit zijn de kwantitatieve resultaten van de enquête. Volgens Harinck (2010) zullen de kwalitatieve resultaten, de antwoorden op open vragen, een verrijking en verdieping zijn van de kwantitatieve resultaten.

Interview:

Er is gekozen voor een interview omdat op deze manier veel informatie kan worden ingewonnen van ervaringsdeskundigen. Het zal hierbij gaan om een semi-gestructureerd interview waarbij de basis een aantal vooraf opgestelde vragen is. Deze kunnen nog worden aangepast wanneer dit nodig is. Dit betekent dat er vooraf een interviewschema moet worden opgesteld. De resultaten van het interview zullen worden weergegeven in een matrix. Op deze manier krijgt men een duidelijk totaalbeeld van de geïnterviewde (Kallenberg, 2010).

Literatuurstudie:

Om een duidelijk beeld te krijgen over de ontwikkeling en opvang van neveninstromers wordt in de breedte literatuur bestudeerd. Er is veel literatuur beschikbaar in boeken en op internetsites aan de hand waarvan een fundament gevormd kan worden voor dit onderzoek. Baarda (1997) geeft aan dat theorie zorgt voor een referentiekader waarmee het verdere onderzoek opgezet en gericht kan worden. Theorie maakt zaken inzichtelijk en zorgt voor richting.

3.5 Betrokkenen

- Het leidend voorwerp van dit onderzoek, de neveninstromers, vormen een belangrijke bron van informatie voor dit onderzoek. Er kan gesteld worden dat de huidige werkwijze op OBS GH niet wordt uitgevoerd aan de hand van een protocol en heldere processtappen. Hoewel feedback van de neveninstromers niet formeel verkregen en geanalyseerd is, is duidelijk dat een protocol kan leiden tot aanzienlijke verbeteringen.

- Een wezenlijke bron van informatie voor dit onderzoek zijn de twee ervaringsdeskundigen op het gebied van neveninstromers waarbij een interview is afgenomen. Hun rol richtte zich voornamelijk op het verschaffen van informatie.
- Bij het onderzoek is het gehele (onderwijsgevende) team van OBS GH betrokken. Allereerst levert het team een inhoudelijke bijdrage door antwoord te geven op de uitgezette enquête. Door het team vanaf het startpunt mee te nemen in het onderzoek kan tevens feedback worden verkregen en wordt meer commitment bereikt. Dit commitment is van belang omdat een belangrijke meerwaarde van dit onderzoek is gericht op de uiteindelijke praktische uitvoering. Een goed plan hoeft immers nog niet te leiden tot een goede praktische invulling hiervan. Door het team mee te nemen in het proces is de verwachting dat dit onderzoek in de toekomst een belangrijke rol kan spelen binnen het onderwijs aan neveninstromers binnen OBS GH.
- Er bestaat geen directe rol voor de ouders binnen dit onderzoek. De intentie is om de uiteindelijke uitvoering van dit onderzoek in de praktijk te evalueren met diverse ouders. Zij zijn immers als geen ander in staat te beoordelen hoe hun kind of kinderen zijn begeleid en tot welke resultaten dit heeft geleid.
- Vanuit de opleiding is de studiebegeleider van Fontys betrokken. Hiernaast zijn er drie ‘critical friends’ betrokken bij het onderzoek. De bijdrage van deze personen aan de totstandkoming van dit onderzoek kan indirect maar groot genoemd worden. Deze personen zorgen voor een belangrijke stroom van feedback. Hiermee wordt het onderzoek middels een continu proces aangepast en verbeterd. Naast de inhoudelijk indirecte bijdrage aan het onderzoek hebben de studiebegeleider en de critical friends ook een duidelijk rol op het vlak van motivatie en ondersteuning.

3.6 Verantwoording triangulatie, validiteit, betrouwbaarheid

Een belangrijk aspect van praktijkonderzoek is het toepassen van triangulatie. Dit houdt in dat er vanuit verschillende invalshoeken/gegevens naar een verschijnsel wordt gekeken. Hiermee wordt niet uitgegaan van een enkele mening of gegevensbron, maar worden meerdere invalshoeken expliciet naar voren gehaald.

Binnen dit onderzoek is triangulatie toegepast door informatie te verkrijgen vanuit de in paragraaf 3.5 genoemde verschillende betrokkenen. Hiernaast is de relevante informatie bij deze betrokkenen, middels verschillende onderzoeksvormen verkregen. Zo is er kwalitatief

onderzoek (interviews) en kwantitatief onderzoek (enquête) toegepast. Door toepassing van triangulatie wordt de validiteit en betrouwbaarheid verhoogd. (Kallenberg, 2010).

3.7 Ethische aspecten

Binnen het onderzoek zal ik ervoor zorgdragen dat de onderzoeksdoelgroep zich voor, tijdens en na het onderzoek veilig en gerespecteerd voelt. Dit wil ik bereiken door alle gegevens anoniem en vertrouwelijk te verwerken. Voorafgaande aan het onderzoek zal ik met alle betrokkenen communiceren over wat ik versta onder anonimiteit en vertrouwelijkheid zodat er geen verwarring kan ontstaan en de betrokkenen zelf kunnen kiezen of zij mee willen werken of niet. Daarnaast zal ik uitgewerkte interviews eerst overleggen en pas bij goedkeuring toevoegen in het meesterstuk. De namen van de betrokkenen zal ik vervangen door de functie.

3.8 Samenvatting

In dit hoofdstuk is uiteengezet welke instrumenten gebruikt gaan worden en op welke wijze de resultaten verwerkt zullen worden. In hoofdstuk vier worden de onderzoeksresultaten overzichtelijk uiteengezet en volgt er een data-analyse. In hoofdstuk vijf worden er aan de hand van de onderzoeksresultaten en de bestudeerde theorie conclusies getrokken. Ook zal er een aanbeveling worden gedaan in de vorm van een protocol.

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft in paragraaf 4.1 de verzamelde gegevens van de enquête en de interviews. In paragraaf 4.2 wordt vanuit deze gegevens een analyse (data-analyse) gemaakt. Met behulp van deze gegevens wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen drie en vier:

- *Waar moet je als intern begeleider rekening mee houden in de begeleiding van de leerkracht met neveninstromers?*
- *Welke materialen en middelen zijn beschikbaar om neveninstromers binnen de basisschool te begeleiden?*

4.1 Data presentatie

Enquête

De enquête bestaat uit een zevental stellingen die kwantitatieve gegevens weergeven:

1. Onze school heeft een duidelijke visie met betrekking tot onderwijs aan neveninstromers binnen het Nederlandse onderwijs.
2. Onze school is geschikt voor kinderen met een tweede taalverwerving.
3. Er is genoeg kennis binnen de school over Nederlands als tweede taal bij kinderen.
4. Mijn eigen kennis over de ontwikkeling van Nederlands als tweede taal is voldoende:
5. Ik ben op de hoogte van wat en hoe de materialen aan de neveninstromers aangeboden worden in de groepen met een Poolse leerling bij ons op school.
6. Binnen onze school is genoeg materiaal aanwezig om aan te sluiten bij de taalontwikkeling van neveninstromers.
7. Er zijn toetsen aanwezig om het taalniveau te bepalen en de ontwikkeling bij te houden.

	Stelling 1	Stelling 2	Stelling 3	Stelling 4	Stelling 5	Stelling 6	Stelling 7
Volledig eens	0 %	0 %	10 %	0 %	10 %	10 %	0 %
Mee eens	0 %	60 %	0 %	20 %	60 %	10 %	50 %
Mee oneens	40 %	30 %	50 %	50 %	20 %	50 %	20 %
Volledig mee oneens	50 %	0 %	20 %	20 %	0 %	10 %	10 %
Weet ik niet	10 %	10 %	20 %	10 %	10 %	20 %	20 %

De enquête is door tien personen ingevuld. De keuze van het aantal personen is weergegeven in percentages. Over het algemeen valt te concluderen dat het team vrijwel hetzelfde denkt over de stellingen.

Het tweede gedeelte van de enquête bestaat uit een drietal open vragen. Hieronder zijn de resultaten weergegeven.

Wat heb je als leerkracht nodig om een neveninstromer te begeleiden?

- toetsen om niveau te bepalen   - tijd   - extra begeleiding in de klas   - meer kennis over begeleiding van neveninstromers   - meer materialen om deze leerlingen te begeleiden   - duidelijk plan van aanpak

Hoe zie je de rol van de intern begeleider in dezen?

- materialen aandragen en ontwikkeling in de gaten houden   - afnemen van toetsen en bepalen welke extra ondersteuning er wenselijk en mogelijk is   - coachende en ondersteunende rol   - kennis overdragen   - tijd één op één met leerling

Wat zou je graag nog willen weten over dit onderwerp?

- Welke toetsinstrumenten bestaan er?   - Hoe verloopt de ontwikkeling en hoe sluit je hier het best bij aan?   - Hoe stimuleer je tweede taalverwerving?   - Hoe ga je om met contact met ouders?   - Hoe pakken andere instellingen dit aan?

Interviews

Hieronder zijn de resultaten weergegeven van de interviews. De vragen en de bijbehorende antwoorden zijn opeenvolgend gesorteerd op de volgende aspecten: Vorm, opvang, vervolg, voortgang, gebruik materiaal/middelen/ondersteuning, communicatie en tevredenheid. Daarnaast zijn de resultaten per school binnen het samenwerkingsverband weergegeven.

1. Nieuwkomersklas: Vorm			
	Op welke manier geven jullie de opvang vorm?	Wat zijn de voor en nadelen van deze vorm?	Waarom is gekozen voor deze vorm?
School A			
Leerkracht	- Gecombineerde opvang - Klas van max. 15 leerlingen - Leeftijd tussen de 7 en 13 jaar - Hele week in klas, woensdag op moederschool	Voordeel: - woordenschat vergroot 2x zo snel - stevige basis taal - maken snel kennis met regulier onderwijs en toekomstige groep - expertise leerkracht - veel materiaal voor handen	- Stevige basis voor taal. - expertise gebundeld - verlichting voor leerkracht moederschool
School B			
Intern begeleider	- Gecombineerde opvang - Leeftijd tussen 7 en met 12. 6 jarige stromen in in groep 3. - Klas van maximaal 15 - Leerlingen zijn op maandagochtend, dinsdagochtend, woensdag en donderdag de hele dag in de taalklas. De middagen en vrijdag in de moederklas.	Voordeel: Individuele afspraken zorgt dat je de kwaliteit van onderwijs kan waarborgen en dat je niet ondoordacht beslissingen maakt. Nadeel: wisselingen van taalklas naar moederklas lopen niet vlekkeloos. Andere vakken zoals rekenen worden niet aangepakt. Deze vakken blijven achter.	Het is een financiële afweging geweest. Vanuit gemeente is er niet meer subsidie dan voor het aantal uren zoals nu worden ingevuld.

2. Nieuwkomersklas: Opvang			
	Welke stappen worden genomen bij de eerste opvang?	Hoe wordt het niveau bepaald van de leerling?	Hoeveel tijd beslaat de opvang in de nieuwkomersklas?
School A			
Leerkracht	- Gesprek met ouders en leerling over verwachting en gebruiken binnen de school. - Gesprek met moederschool (school waar leerling later naar toe zal gaan) - Start Prisma Project	De TAK toets wordt afgenomen. Hierin wordt alleen de passieve woordkennis getoetst.	- Wij streven naar een periode van 40 weken. 4 x een cursus van 10 weken. - Gehele jaar stromen leerlingen in en uit.
School B			
Intern begeleider	Idem als school A	De TAK toets wordt afgenomen zowel passief als actief. Daarnaast ook AVI/DMT en eventueel pictictee.	Leerlingen mogen 1 kalenderjaar aanwezig zijn in de taalklas.

3. Nieuwkomersklas: Vervolg			
	Wanneer is de leerling 'klaar' in de nieuwkomersklas?	Hoe verloopt de overdracht?	Wat zijn de vervolgstappen?
School A			
Leerkracht	Na een periode van 40 weken. Er kan nog een vijfde cursus aangeboden worden. Deze bestaat uit 'gewone' methoden. De kinderen worden extra voorbereid op de nieuwe klas. Eisen overplaatsing: • afronding 4 cursussen • instroomwaardig niveau actief en passief woordkennis	Na elke cursus wordt een rapport geschreven. Deze wordt besproken met ouders en de leerkracht van de moederschool. Aan het eind van de 40 weken volgt er een overdrachtsrapport.	• Leerling is alleen nog leerling van moederschool • Moederschool kan bellen voor advies • Moederschool zorgt voor verder onderwijsprogramma en materiaal • Geen begeleiding meer vanuit nieuwkomersklas
School B			
Intern begeleider	Leerling is klaar na 1 kalenderjaar of waar mogelijk al eerder. Leerling stroomt in principe in op 1 leerjaar onder DL.	Idem als school A	Leerling stroomt in, na 1 kalenderjaar in de moederklas.

4. Nieuwkomersklas: Voortgang			
	Welke toetsen worden gebruikt om de voortgang te toetsen?	Hoe kunnen de toetsgegevens geïnterpreteerd worden?	Gebruiken jullie een leerlingvolgsysteem?
School A			
Leerkracht	• Lezen: Over de grenzen heen • Woordenschat: TAK actief en passief • Cito: DMT, Spelling, Begr. Lezen, Woordenschat • Rekenen: Technisch rekenen, Teye de Vos • Methode toetsen: Mondeling Nederlands	• Alle toetsgegevens worden omgezet in DLE aan de hand van het DLE-boek. • De DL start op het moment dat leerlingen bij ons in de groep beginnen.	Wij maken gebruik van 'Nieuwkomers in Beeld'. Deze is speciaal ontwikkeld voor o.a. nieuwkomersklassen.
School B			
Intern begeleider	• Lezen: AVI • Woordenschat: TAK • CITO: DMT, Spelling, Begrijpend lezen, Woordenschat, • Rekenen: Teye de Vos • Spelling: PI-dictee	Wij plaatsen leerlingen 1 leerjaar onder hun DL. Een leerling die 12 jaar is, wordt geplaatst in groep 7. Wij bekijken per lln vooral het leerrendement. DLE wordt meegenomen maar blijft erg subjectief.	Leerlingen worden middels Parnassys gevolgd.

5. Nieuwkomersklas: Gebruik materiaal, middelen, ondersteuning			
	Welke methodes gebruiken jullie in de groep?	Van welke financiële middelen kunnen jullie gebruik maken?	Krijgen jullie verder nog ondersteuning?
School A			
Leerkracht	• Prisma mondeling Nederlands • Wis en rekenen • Maatwerk + ambrasoft • Veilig leren lezen • Lezen doe je overal • Mondeling Nederlands • Horen zien en schrijven • Blokboek taal Kinheim • Spelling in de lift • Stenvert blokken • Piccolo NT2	• Normale gelden per ingeschreven leerling • Tekorten worden aangevuld door de gemeente • Wanneer er sprake is van 4 leerlingen die niet langer dan 1 jaar in Nederland wonen kan er een landelijke subsidie aangevraagd worden.	• Aangesloten bij LOWAN. Landelijke organisatie die nieuwe informatie verzorgt.
School B			
Intern begeleider	• Idem school A • Taaljournaal NT2	Taalklas wordt gesubsidieerd door de gemeente.	• Idem school A

6. Nieuwkomersklas: Communicatie		
	Op welke wijze wordt er met leerlingen gecommuniceerd?	Op welke wijze wordt er met ouders gecommuniceerd?
School A		
Leerkracht	Alleen in het Nederlands. Kinderen onderling spreken tijdens pauze soms in eigen taal.	Alleen in het Nederlands. Wanneer het niet lukt verzorgen ouders zelf een tolk of wordt er gebruik gemaakt van de tolktelefoon. Ouders mogen de leerkracht altijd bellen bij onduidelijkheid.
School B		
Intern begeleider	Voertaal is Nederlands. Bij leerlingen waarbij dit in het begin nog moeilijk is, wordt toegestaan om in eigen taal te communiceren waarbij een andere lln tolkt.	Idem school A.

7. Nieuwkomersklas: Tevredenheid?		
	Wat zijn de sterke kanten van jullie klas?	Wat zou je graag nog verbeteren?
School A		
Leerkracht	• Expertise • Structuur en duidelijkheid • Veiligheid • Goede resultaten	Een wens is de kinderen het eerste half jaar te begeleiden op de moederschool op basis van ambulante begeleiding. Nauwer in contact staan met arts/logopedist. Om een beter beeld te krijgen van de leerlingen. Soms is de informatie van ouders nihil.

School B		
Intern begeleider	• Een wereldklas waar allemaal culturen bij elkaar komen • Lln weten hoe het is om nieuw te zijn en vangen elkaar op • Enige mate van competitie onderling • Rustig • Veel uitdaging in lesstof • Veel ondersteuning in echte spullen • Lln wordt op eigen niveau aangesproken en uitgedaagd • Veiligheid	Lln volledig de gehele week bij ons op school in een groep waar niet alleen taal wordt aangepakt maar ook de andere vakken. Lln vallen nu in de moederklas tussen het wal en het schip. Leerkrachten weten niet goed wat ze met de leerling aan moeten.

4.2 Data-analyse

Enquêtes

Uit de resultaten van de enquête kan het volgende geanalyseerd worden:

- Op OBS GH ontbreekt een duidelijke visie wanneer het gaat om onderwijs aan neveninstromers. Bij de opmerkingen in de enquête betitelen de respondenten de visie als ad hoc. Tevens geeft men aan dat het ‘eens op de agenda moet komen’ (bijlage 3).
- Ondanks het ontbreken van deze visie wordt de school geschikt bevonden als school voor neveninstromers. Op basis van opmerkingen die de respondenten van de enquête hebben opgeschreven, blijkt dat binnen OBS GH ‘alle zeilen worden bijgezet’ (zie bijlage 3).
- Men geeft echter duidelijk aan dat er verbeteringen nodig. De respondenten zijn duidelijk in het oordeel dat er onvoldoende kennis binnen de school is over Nederlands als tweede taal bij kinderen.
- Ook wordt duidelijk dat de respondenten de eigen kennis op het gebied van Nederlands als tweede taal niet voldoende vinden. Uit de opmerkingen die de respondenten hebben gegeven tijdens het invullen van de enquête blijkt dat men tijdens stages ervaring en kennis heeft opgedaan, maar dat er veel meer kennis nodig is (bijlage 3).
- De resultaten uit de enquête laten zien dat men over het algemeen goed op de hoogte is van het leerstofaanbod voor neveninstromers binnen de school.
- Op het gebied van aanwezig materialen geven de respondenten aan dat er niet genoeg materialen aanwezig zijn om aan te sluiten bij de taalontwikkeling van neveninstromers.
- Daarentegen wordt er door de respondenten aangegeven dat er genoeg toetsen aanwezig zijn om het taalniveau te bepalen.

Uit de hiervoor beschreven kwantitatieve resultaten uit de enquête kan in combinatie met de resultaten uit de open vragen van de enquête, antwoord worden gegeven op onderzoeksvraag drie:

Waar moet je als intern begeleider rekening mee houden in de begeleiding van de leerkracht met neveninstromers?

Allereerst is het van belang voor de respondenten dat er een heldere visie binnen de school aanwezig is over de begeleiding van neveninstromers. Hiernaast hebben zij behoefte aan de juiste kennis en materialen. Graag zouden zij dit terug zien in een duidelijk stappenplan of protocol. Zij zien de rol van de intern begeleider als volgt:

- Coachend en ondersteunend waarbij hij/zij wel de leiding neemt.
- Geeft aan wanneer er getoetst moet worden en voert deze ook uit. De intern begeleider initieert de te nemen stappen/acties.
- De intern begeleider is de expert en moet deze kennis overdragen aan de leerkrachten.
- Hij/zij is ook verantwoordelijk voor het aanschaffen voor geschikt materiaal.
- Zorgen voor een goede basis voor de begeleiding, zoals een plan van aanpak en/of protocol.
- Het begeleiden van de neveninstromers

Uit het voorgaande valt te concluderen dat de rol van de intern begeleider groot is. Deze moet beschikken over een grote kennis over taalverwerving bij neveninstromers en in staat zijn de leerkrachten te kunnen coachen.

Interviews

Uit de presentatie van de resultaten uit de interviews blijken de volgende punten van toepassing te zijn voor school A en school B. Hierbij wordt antwoord gegeven op onderzoeksvraag vier:

Welke materialen en middelen zijn beschikbaar om neveninstromers binnen de basisschool te begeleiden?

- Binnen de drie verschillende vormen van opvang, geeft men duidelijk de voorkeur aan gecombineerde opvang. Hierbij wordt de meest ideale situatie gecreëerd vanwege:
  - Er wordt een stevige basis voor de taal gelegd
  - De leerkracht is een expert
  - Kinderen maken snel kennis met het regulier onderwijs
- Met de eerste opvangperiode van veertig weken is er een sterke basis om door te stromen naar de moederschool. Ondanks deze sterke basis wordt de overgang naar de moederschool als groot ervaren. Hierbij ontbreekt het aan kennis op de moederschool en een doorlopende lijn.
- Vanaf dag 1 van de opvang wordt het Prisma-project toegepast. Dit gestructureerde plan geeft de leerkrachten een goede houvast in het taalaanbod. Middels deze methode kunnen zij de leerlingen goed volgen en het werk aanpassen aan het niveau.
- Naast het taalaanbod door middel van het Prisma project is er aandacht voor de schrijfvaardigheden. De methode Veilig leren lezen is daarvoor geschikt. Deze wordt binnen de nieuwkomersklassen gebruikt en als handzaam en bruikbaar ervaren.
- Voor de interpretatie van de toetsen wordt gebruik gemaakt van het leerrendement om aan te tonen of er vooruitgang te zien is. Ook kan er gekeken worden naar de didactische leeftijd (DL) en de didactische leeftijd equivalent (DLE), de toetsscore in vergelijking met de didactische leeftijd.
- De landelijke subsidie, die aan te vragen is bij vier of meer instromers die korter dan een jaar in Nederland verblijven, is tot op heden nog beschikbaar. Deze blijkt ook beschikbaar wanneer de kinderen niet op dezelfde school onderwijs volgen maar wel binnen dezelfde stichting (bijlage 5).
- Naast deze subsidie kan er ook een aanvraag ingediend worden bij de gemeente voor financiële ondersteuning. Voor educatieve ondersteuning kunnen scholen terecht bij LOWAN (bijlage 5).
- Nederlands moet de voertaal zijn in de communicatie met kinderen en ouders. Zij moeten zoveel mogelijk de doeltaal horen en spreken. Alleen in uitzonderlijke gevallen is het verstandig de tolkentelefoon in te schakelen.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk beschrijft de conclusies die naar aanleiding van de onderzoeksresultaten, zoals gepresenteerd in hoofdstuk vier, getrokken kunnen worden. Tevens zullen er aanbevelingen gegeven worden aan OBS GH ten aanzien van toekomstige neveninstromers binnen onze school.

5.1 Conclusies

Neveninstromers zijn een specifieke groep leerlingen binnen het regulier onderwijs. Het gaat om een kleine groep leerlingen die behoefte heeft aan een gespecialiseerde benadering. Deze leerlingen hebben een grote taalachterstand in de Nederlandse taal en hebben daardoor een specifieke taalhulpvraag. Het gaat hier om een taalachterstand die in een intensieve periode van veertig weken grotendeels valt te verkleinen. Dit vraagt van de school en met name van de intern begeleider het nodige. Hierbij kom ik op mijn centrale vraagstelling:

Hoe kan ik er als intern begeleider voor zorgen dat neveninstromers zich kunnen ontwikkelen in de Nederlandse taal als tweede taal op de basisschool aan de hand van een protocol voor de eerste opvang (eerste 40 weken)?

De basis van een goede opvang is het hebben van een visie over de opvang van neveninstromers binnen de school. Leerkrachten geven aan dat hier behoefte aan is. Hierdoor kunnen zij richting geven aan hun onderwijs en weten zij vanuit welk standpunt er gewerkt wordt binnen de school. Dit is voor de intern begeleider tevens een leidraad van waar uit een handelingsplan voor de neveninstromer geschreven kan worden.

Wanneer het mogelijk is een speciale opvangklas te vormen voor neveninstromers moet de voorkeur uitgaan naar de gecombineerde opvang. Dit komt naar voren uit de interviews en uit het onderzoek van Emmelot en de Kat (Emmelot, 1993). Aangezien het niet altijd mogelijk is deze leerlingen bij elkaar in een opvangklas te plaatsen moet er op school een protocol aanwezig zijn om de eerste opvang te organiseren. Dit protocol moet de school voorzien van een duidelijk plan van te nemen stappen bij de eerste opvang van neveninstromers. Duidelijk moet zijn wat de taakverdeling is binnen de school.

De rol van de intern begeleider moet helder beschreven worden. Er bestaan een aantal verwachtingen rondom de taken die voor verwarring kunnen zorgen. De taken van de intern begeleider met betrekking tot opvang van neveninstromers zijn als volgt:

- De intern begeleider is de expert en deelt zijn kennis met het team
- De intern begeleider is degene die testen uitvoert om het niveau te bepalen
- De intern begeleider verzorgt voldoende en geschikt materiaal
- De intern begeleider begeleidt de leerkracht, niet de neveninstromer
- De intern begeleider heeft een coachende rol
- De intern begeleider organiseert, wanneer mogelijk, ondersteuning voor de neveninstromer
- De intern begeleider is aanwezig bij de gesprekken met ouders

De meest geschikte methode voor het taalaanbod aan neveninstromers is het Prisma project. Deze methode biedt een gestructureerd taalaanbod met daarbij aansluitende en afrondende toetsen. Ook sluit deze methode volledig aan op de vijf stadia van tweede taalverwerving zoals beschreven in paragraaf 2.2. In de wenperiode- stille periode wordt voornamelijk ingespeeld op de passieve woordenschat en worden de leerlingen niet geforceerd de tweede taal te spreken. Voor de kinderen die hier wel aan toe zijn is deze mogelijkheid er wel en wordt er voldoende gedifferentieerd.

De methode Veilig Leren Lezen is een goede aanvulling voor het schrijfaanbod. Zowel in de theorie als op school A en B wordt over deze combinatie gesproken als raadzaam.

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de neveninstromer is het van groot belang bij het intake gesprek te werken met een lijst met aandachtspunten. Op deze wijze worden de juiste achtergrondgegevens ingewonnen en kan er zo goed mogelijk ingespeeld worden op de sociaal-emotionele en onderwijs behoeften van de neveninstromer. Het is hierbij van belang de in paragraaf 2.2.1 beschreven interne en externe factoren in ogenschouw te houden.

Binnen school A en B wordt er gebruik gemaakt van een tolkdienst. Een tolkdienst vormt een meerwaarde wanneer de taal een struikelblok vormt binnen dit intake gesprek (bijlage 5). Ook in de literatuur wordt dit als zinvol beschreven.

5.2 Aanbevelingen

Tot besluit worden in deze paragraaf op basis van de resultaten in hoofdstuk 3 en de conclusies enkele aanbevelingen weergegeven voor de bevordering van de eerste opvang van neveninstromers in het basisonderwijs. Door middel van deze aanbevelingen wordt antwoord gegeven op deelvraag vijf:

Hoe pakken wij de begeleiding van neveninstromers binnen onze school in de toekomst aan?

Aanbevelingen voor de directie van OBS GH:

- Stel een duidelijke visie op, op het gebied van de eerste opvang van neveninstromers.
- Werk aan de hand van een protocol voor neveninstromers.
- Maak binnen het team duidelijk wat de rol van de intern begeleider is op het gebied van neveninstromers.

Aanbevelingen voor het bestuur van de stichting:

- Monitor het aantal neveninstromers binnen de stichting op actieve wijze en onderzoek de mogelijkheden voor een opvang klas.
- Bekijk welke subsidie van het rijk en de gemeente beschikbaar is voor de stichting als het gaat om neveninstromers
- Schaf het Prisma project aan als stichting zodat het project binnen de stichting in de breedte ingezet kan worden.

De conclusies en aanbevelingen zijn verwerkt in een concept protocol welke gebruikt kan worden op OBS GH bij de opvang van neveninstromers binnen de school. Aan de hand van dit protocol is het voor iedereen binnen het team duidelijk welke stappen er genomen worden en door wie. Ik zal de conceptversie aan het team presenteren en waar nodig aanpassen. Ik verwacht geen weerstand binnen het team omdat er in de enquêtes aangegeven is dat er behoefte is aan een duidelijk stappenplan met daarin tips over middelen en materialen. Het protocol voldoet hieraan.

Juni 2011	Presenteren concept versie aan het team	Intern begeleider
Juli 2011	Bijstellen van concept versie	Intern begeleider
September 2011	Presenteren van definitieve versie aan het team en invoering	Intern begeleider

Eerste opvang van neveninstromers in het basisonderwijs

Inleiding

Op onze school zijn neveninstromers welkom. De eerste opvang van deze neveninstromers (periode van 40 weken) wordt beschreven in dit protocol. Dit protocol is een handreiking voor leerkrachten, remedial teachers, intern begeleiders en directie en geeft hen concrete handvatten op het gebied van intake gesprekken, begeleiding en toetsing, taakverdeling team, beschikbare materialen en in te zetten ondersteunende middelen.

Doel van het protocol

Het doel van dit protocol is zorgen voor een goede begeleiding van neveninstromers bij de eerste opvang binnen de school. Er wordt gewerkt met het Prisma project (Berg & Dalhuisen, 2009-2010) en Veilig Leren Lezen. Dit protocol wordt één keer per jaar geëvalueerd om de begeleiding continu af te kunnen stemmen op de praktijk.

Neveninstromers in het basisonderwijs

Er wordt gesproken over een neveninstromer wanneer de leerling op een leeftijd van zes jaar of ouder voor het eerst geniet van het Nederlands onderwijs. De leerling woont korter dan één jaar in Nederland en heeft niet de Nederlandse nationaliteit.

Opvang van neveninstromers

In hoofdstuk 2 van dit onderzoek is literatuur te lezen over de opvang van neveninstromers binnen de basisschool. In het definitieve protocol zal alle in hoofdstuk 2 beschreven literatuur opgenomen worden.

Rol van de intern begeleider

De rol van de intern begeleider binnen de opvang van neveninstromers is divers. De volgende taken worden aan de intern begeleider toegeschreven:

- De intern begeleider is de expert en deelt zijn kennis met het team
- De intern begeleider is degene die testen uitvoert om het niveau te bepalen
- De intern begeleider verzorgt voldoende en geschikt materiaal
- De intern begeleider begeleidt de leerkracht, niet de neveninstromer
- De intern begeleider heeft een coachende rol
- De intern begeleider organiseert, wanneer mogelijk, ondersteuning voor de neveninstromer
- De intern begeleider is aanwezig bij de gesprekken met ouders

Beschikbare methoden en materialen

Bij de begeleiding van neveninstromers kan er naast het Prisma project en Veilig Leren lezen ook nog gebruik gemaakt worden van de volgende methoden en materialen:

• Maatwerk	• Spelling in de lift
• Lezen doe je overal	• Stenvert blokken
• Mondeling Nederlands	• Piccolo NT2
• Horen, zien en schrijven	• Ambrasoft
• Blokboek taal Kinheim	• Taalbeschouwing

Bovenstaande methoden en materialen zijn te vinden in bijlage 1. Binnen de definitieve versie van het protocol zal deze bijlage worden opgenomen.

Beschikbare toetsen

Om het niveau van de neveninstromer te bepalen kan van verschillende toetsen gebruik gemaakt worden:

• Lezen: Over de grenzen heen	• Rekenen: Technisch rekenen
• Woordenschat: TAK	• Methode toetsen: Mondeling Nederlands
• Spelling: PI-dictee	• Cito: DMT, spelling, begr. Lezen, woordenschat

Bovenstaande methoden en materialen zijn te vinden in bijlage 1. Binnen de definitieve versie van het protocol zal deze bijlage worden opgenomen.

Mogelijkheden tot (financiële) ondersteuning

Op verschillende wijze kan ondersteuning aangevraagd worden. In bijlage 5 worden de mogelijkheden weergegeven. Deze zullen in de definitieve versie opgenomen worden.

Stappenplan voor de eerste opvang

De coördinatie van de eerste opvang van neveninstromers ligt hoofdzakelijk bij de intern begeleider. Ook zijn er taken voor de directie en de groepsleerkracht. Door het volgen van onderstaand stappenplan zijn taken en verantwoordelijkheden duidelijk voor de gebruikers van dit protocol.

Taak	Wat	Wie	Wanneer (weken)
1	Intake gesprek met ouders (bijlage 2)	Directie	0
2	Subsidie mogelijkheden bekijken (bijlage 5)	Directie	0
3	Uitvoeren test om niveau te bepalen	Intern begeleider	1
4	Verzorgen van geschikt materiaal (bijlage 1)	Intern begeleider	1
5	Opvang in reguliere groep door middel van Prisma methode en specifiek handelingsplan	Leerkracht	1-40
6	Voortgangsgesprek ouders	Intern begeleider / Leerkracht	10
7	Eindtoetsen na 40 weken eerste opvang	Intern begeleider	40
8	Plan schrijven vervolg opvang *	Intern begeleider	38
9	Evaluatiegesprek met ouders	Intern begeleider / Leerkracht	40

* Dit onderzoek is specifiek gericht op de eerste opvang van neveninstromers in de eerste veertig weken. Het is van groot belang de gestructureerde opvang, waarin de taalachterstand enorm verkleind is, voort te zetten in het tweede jaar. Hiervoor wil ik verwijzen naar *Praktijkgids tweedejaars nieuwkomers* van Anja Rutgers van der Loeff (1999) waarin een handreiking gegeven wordt voor begeleiding van de tweede jaars nieuwkomers/neveninstromers. (Loeff, 1999)

Hoofdstuk 6 Evaluatie en reflectie onderzoek

Het laatste onderdeel van mijn onderzoek is gericht op mijn persoonlijke evaluatie en reflectie. Ik blik terug op het tot stand komen van het onderzoek en doe een reflectie op mijn persoonlijke ontwikkeling.

6.1 Het onderzoeksproces

Na het eerste jaar van de Master SEN, dat ik als pittig ervaren heb, begon ik september 2010 vol goede moed aan het tweede jaar. Een jaar dat in het teken zou staan van het onderzoek. Hoe dit jaar zou gaan verlopen vond ik spannend. Wat kan ik verwachten? Modules, moduleopdrachten, het onderzoek en daarnaast mijn fulltime baan. Dat wordt wel een jaar aanpoten, dacht ik. En aanpoten was het zeker! In oktober ontdekte mijn partner en ik het fantastische nieuws: ik ben zwanger. Hormonen en lichamelijke kwalen leggen beslag op je lichaam en hoe graag je ook wilt, je kunt niet meer alles op de manier je graag zou willen. Dit heeft zeker zijn weerslag gehad op het onderzoeksproces.

In oktober ben ik begonnen met het verzamelen van de literatuur. Wat is er al geschreven over dit onderwerp en in hoeverre zal mijn onderzoek een toevoeging zijn op de reeds bestaande onderzoeken en theorie? Mijn uiteindelijke centrale vraagstelling: *“Hoe kan ik er als intern begeleider voor zorgen dat neveninstromers zich kunnen ontwikkelen in de Nederlandse taal als tweede taal op de basisschool aan de hand van een protocol (eerst 40 weken)?”* is in de loop van de tijd nogal eens veranderd dankzij de feedback van mijn critical friends en door mijn onderzoek in de literatuur. Zo was ik in het begin specifiek gericht op de hulpvraag van Poolse leerlingen. Deze groep bleek te specifiek te zijn en onder de noemer ‘neveninstromers’ te vallen. Daarom ben ik overgestapt naar een onderzoek over neveninstromers. Ook het opstellen van de deelvragen hebben mij veel moeite gekost. Hierbij had ik geregeld moeite de focus te houden op de centrale vraagstelling. Ik bemerkte dat ik snel verzandde in vragen die uiteindelijk geen antwoord zouden geven op mijn centrale vraagstelling. Dit wil ik voor mijzelf als leerdoel stellen als intern begeleider. Ook als intern begeleider is het van belang je echt te focussen op de centrale vraag en niet op randzaken.

Het verzamelen van de theorie in de literatuur verliep voorspoedig. Het verwerken van deze theorie in hoofdstuk twee verliep niet helemaal vloeiend. Het op de juiste manier weergeven

van de theorie op een korte en bondige manier kostte mij moeite. Een keuze maken in het weglaten van informatie bracht mij regelmatig aan het twijfelen. Tijdens het schrijven van het onderzoek heb ik dit hoofdstuk regelmatig aangepast door informatie toe te voegen en te verwijderen.

Tijdens het schrijven van het onderzoek heb ik regelmatig gemerkt hoe belangrijk het is consistent te zijn in de manier van ordenen van informatie. Na feedback van critical friends op deze consistentie ben ik stukken anders gaan ordenen en werd mij elke keer duidelijk hoe je de lezer op deze manier helpt met het doorgronden van de tekst. Ook in mijn dagelijks werk pas ik dit nu toe en dit maakt informatieve stukken vele malen helderder.

Bij het verzamelen van data door middel van de enquête en de interviews heb ik gemerkt dat je hier goed op tijd mee moet beginnen. Voor mij, als onderzoeker, is het beantwoorden van een enquête binnen een bepaalde periode van belang en ligt het in lijn der verwachting dat dit ook gebeurt. Voor de geënquêteerde is de enquête echter iets naast de dagelijkse drukte en wordt snel aan de kant geschoven. Ruim de tijd nemen en mensen persoonlijk benaderen zijn voor mij een hulp geweest bij het verkrijgen van mijn data.

Het schrijven van de laatste hoofdstukken van het onderzoek werd beïnvloed door mijn zwangerschap. Gebrek aan energie en beperkte concentratie hebben gezorgd voor de nodige frustraties over het al dan niet af kunnen ronden van het onderzoek. Gelukkig hebben mijn critical friends mij erdoorheen gesleept en gezorgd voor de juiste motivatie. Hierdoor ben ik niet in tijdsnood gekomen. Het schrijven van hoofdstuk vijf, het beschrijven van de conclusies, heeft me weer getriggerd om door te gaan en de afronding in gang te zetten. Alle informatie viel voor mij op de juiste plek en gaf mij een trots gevoel over mijn werk.

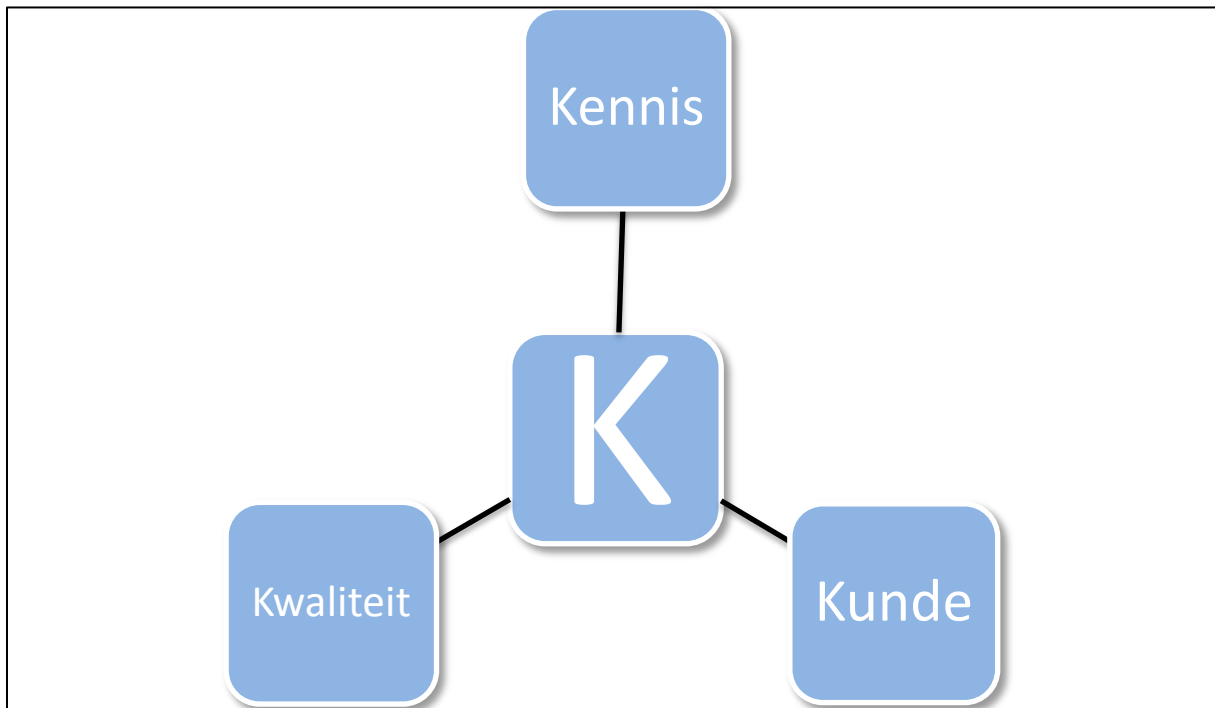
6.2 Persoonlijke ontwikkelingen

Aan het begin van dit studiejaar heb ik voor mijzelf, aan de hand van het competentieprofiel, een persoonlijk ontwikkelingsplan opgesteld. Hierin staat weergegeven welke competenties ik graag zou behalen aan het eind van het jaar. Het onderzoek is hierbij een zinvol middel geweest. De volgende competenties heb ik door het onderzoek verder ontwikkeld

Competentie	Ondernomen actie
• Reflecteert op de eigen opvatting en competenties met betrekking tot interpersoonlijk handelen.	• Door mijn eigen leerproces te evalueren ben ik eigenaar van mijn eigen ontwikkeling en ben ik in staat om stap voor stap mijzelf verder te ontwikkelen binnen het onderzoek.
• Initieert en onderhoudt een werkrelatie gekenmerkt door partnership.	• Door collega's bij het onderzoek te betrekken en waar mogelijk in te spelen op coachingsbehoefte op het gebied van neveninstromers
• Draagt zorg voor ondersteuning van de individuele groepsleraar in het vergroten, c.q. verwerven van handelingsbekwaamheid.	• Door het delen van opgedane kennis uit de theorie met leerkracht van neveninstromers • Door het schrijven van een protocol voor de toekomst
• Reflecteer op de eigen opvatting en competenties met betrekking tot de diverse rollen en taken binnen interne begeleiding.	• Door duidelijkheid te scheppen binnen het team over de taken van de intern begeleider wanneer het gaat om neveninstromers
• Draagt zorg voor de overdracht van de zorgstructuur binnen de school aan (sub)groepen binnen het team, c.q. het team als totale groep.	• Door de zorgstructuur voor neveninstromers inzichtelijk te maken voor team en ouders zodat hier een duidelijk beeld over is.
• Onderzoekt en ontwikkelt de eigen rol ten aanzien van de coördinerende taak.	• Door de wensen van teamleden te bekijken en eigen kwaliteiten te bekijken en hier een eenduidig beeld in te scheppen wat betreft de rol van de intern begeleider

Naast deze competenties uit het competentieprofiel vond ik het heel leerzaam een onderzoek uit te voeren. Ik heb ervaren hoe je een team doormiddel van onderzoek kunt enthousiasmeren en informeren. Het enthousiasmeren en informeren vind ik ook zeker een taak voor de coachende intern begeleider om leerkrachten meer handelingsbekwaam te maken. Het uitvoeren van een onderzoek is een grote stap in mijn persoonlijke ontwikkeling waar ik zeker in de toekomst gebruik van zal maken.

Mijn persoonlijke ontwikkeling de afgelopen twee jaar gedurende de opleiding zou ik kunnen weergeven aan de hand van de letter K.

Mijn algemene **kennis** is vele malen vergroot en mijn vakinhoudelijke kennis is behoorlijk de diepte in gegaan. Door een stuk zelfkennis, het bewust zijn van mijn eigen handelen, mijn houding en attitude ten aanzien van anderen, heb ik gezien welke kansen en mogelijkheden te bereiken zijn bij anderen in mijn omgeving. Door de juiste houding, vraagstelling of juist stilte heb ik ervaren hoeveel positiviteit je kunt bereiken als intern begeleider maar ook in het dagelijks leven. Dit ervaar ik als een **kunde**. Ik ben na deze opleiding daadwerkelijk in staat mijn collega's goed te begeleiden. Te coachen in plaats van te leiden of aan de hand mee te nemen. Deze kunde heeft ook zijn uitwerking gehad als groepsleerkracht. Een andere benadering van de leerlingen heeft teweeg gebracht dat zij zelf meer verantwoordelijkheid voelen over hetgeen zij in de klas doen en willen bereiken.

Door de opgedane kennis en daarbij behorende kunde, zorg ik als persoon voor extra **kwaliteit** in het basisonderwijs. Iets waar ik erg trots op ben.

Literatuurlijst

- Baarda, D. e. (1997). *Basisboek methoden en technieken; Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Berg, A. v., & Dalhuisen, M. K. (2009-2010). *Mondeling Nederlands*. Partners Training & Innovatie.
- Biemond, H. (1996). *Leerkrachtvaardigheden Nederlands als tweede taal*. KPC.
- Bosz, L. Q. (2008). *De taallijn*. Sardes, expertisecentrum Nederlands.
- Both, A. e. (2001). *Voortgangsrapportage schooljaar 1999-2000*. Amsterdam: Nieuwkomersproject basisonderwijs Amsterdam Zuidoost.
- Broere, J., & Stassen, P. (1996). *Meer dan taal alleen*. 's-Hertogenbosch: KPC.
- Emmelot, Y. e. (1993). *Rechtstreeks uit het buitenland de basisschool in: kenmerken en resultaten van de eerste opvang*. Amsterdam: SCO - Kohnstamm Instituut.
- Godding, R. (1988). *Tweede taal-vaardig*. Tilburg: Zwijsen.
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- K. Westerbeek, R. (2002). *Het eerste jaar. Gebruik en effectiviteit van Prisma; een taalprogramma voor neveninstromers in het primair onderwijs*. Rotterdam: CED.
- Kallenberg, T. (2010). *Ontwikkeling door onderzoek*. Zutphen/Utrecht: ThiemeMeulenhoff.
- Klatter-Folmer, J. (1996). *Dieptestudie naar de sociaal-culturele kenmerken, taalvaardigheid en onderwijskenmerken*. Tilburg: University Press.
- Kuiken, F., & Vermeer, A. (2005). *Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. Zutphen/Utrecht: ThiemeMeulenhoff.
- Loeff, A. R. (1999). *Praktijkgids Tweedejaars Nieuwkomers*. Amsterdam: Zwets & Zeitlinger Publishers.
- Martens, E. e. (1998). *Klaar voor de start*. Rotterdam: Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek.
- Vos, R. d. (1992). *www.lowan.nl*. Opgeroepen op Maart 10, 2011, van LOWAN, Ondersteuning onderwijs nieuwkomers: <http://www.lowan.nl/primaironderwijs.html>
- Vries, A. B.-d. (1997). Hoe leren nieuwkomers lezen en schrijven. *Stimulans*.
- Westerbeek, K. (1999). *The colours of my classroom . A study into the effects of the ethnic composition of classrooms on the achievement of pupils from different ethnic backgrounds*. Firenze/Rotterdam: CED groep.

Bijlagen

Bijlage 1: Leermiddelen en toetsen

Allemaal Taal A : Een programma Nederlandse taal voor meertalige groepen ~ Rotterdamse Schooladviesdienst, Litjens P., Lindijer H. e .a. (1992) . Tilburg: Zwijsen .

Bij jou en bij mij : begrijpend lezen voor de basisschool I Faber F., Both A. en Verschure E. (1992) . Groningen : Jacob Dijkstra .

Drie Minuten Toets: Verhoeven L. (1992). Arnhem: Cito.

Goed gelezen: Projectgroep Malmberg (1996-2001). Den Bosch : Malmberg.

Humpie Dumpie: Werkgroep Zwijsen (1982-2002) . Tilburg : Zwijsen .

Knoop het in je oren: Nederlandse taal voor kleuters in meertalige groepen ~ van Kleef M.(1994) . Rotterdam : Projectbureau OVB .

Laat wat van je horen : Nederlandse taal voor kleuters in meertalige groepen I Boers M. en Kleef M. van (1990) . Rotterdam : Projectbureau OVB .

Lees je wijzer: Begrijpend I Studerend Lezen. 1 Werkgroep BOL (1988-1991) . Zeist : Dijkstra .

Leeswerk : Studerend lezen voor de basisschool i Alkema A .(1991) . Den Bosch : Malmberg.

Lezen over grenzen heen : Rotterdam : Siemersma M. en Sparla A .(1998) . Het Projectbureau

Prisma Project (herziene versie) : Leerplan Mondeling Nederlands Broere J., Dekkers R. en Hilst B. van (1999) . Rotterdam : Projectbureau .

Schooltaal: een programma begrijpend luisteren en lezen voor de ontwikkeling van schoolse taalvaardigheden ~ Het Projectbureau, Molendijk M. e .a. (1995) . Rotterdam: Partners Training en Innovatie .

Taalactief: Projectgroep Malmberg (1993-1997) . 's-Hertogenbosch : Malmberg.

Taalbeschouwing: taalmateriaal voor voortgezet tweede taal I Kenbeek, A., Ravesloot L .en Verschure E.(1995-1998) . Lisse : Swets en Zeitlinger .

Taalleesland: Werff G. van der, Alkema M .en Jonge J . de (1994-1998) . Baarn : Bekadidact.

Taaltoets Allochtone Kinderen : Diagnostische toets voor de mondelinge vaardigheid Nederlands bij allochtone kinderen van 5-9 jaar ~ Verhoeven L . en Vermeer A .(1986) . Tilburg : Zwijssen.

Taaltoren : Werkgroep Taaltoren (1987-1992) . Amsterdam : Meulenhoff Educatief.

Van Horen en Zeggen : een methode Nederlands voor anderstalige kinderen in het basisonderwijs I Werkgroep Nederlands voor anderstaligen (1991) . Groningen : Jacob Dijkstra .

Veilig Leren Lezen : Mommers C.,Verhoeven L . en Linden S . van der (1991) . Tilburg: Zwijssen.

Wie dit leest : Een methode voortgezet lezen aansluitend bij Veilig Leren Lezen.~ Aarnoutse, C. en Wouw J . de (1990) . Tilburg : Zwijssen .

Zin in Taal : Kouwenberg, B ., Guchte, C . van de, en Gein, J . van de (1997-2001) . Tilburg : Zwijssen.

Bijlage 2: Aandachtspunten voor het intakegesprek

Het intakegesprek is de eerste stap in het onderwijsaanbod aan neveninstromers. Het geeft de leerkracht de mogelijkheid zich voor te bereiden op de komst van de leerling.

1. De volgende aandachtspunten zijn daarbij van belang:

- Probeer van te voren vast te stellen of ouders aanspreekbaar zijn. Wanneer problemen verwacht worden kan de tolkentelefoon ingeschakeld worden. Nummer 088-2555222
- Geef blijk van het belang van het gesprek, neem de tijd.
- Stel vragen over de gezinssamenstelling in Nederland:
  - Uit hoeveel gezinsleden bestaat het gezin wonend in Nederland?
  - Zijn er gezinsleden achtergebleven in het land van herkomst?
  - Is er nog verdere familie in Nederland?
- Hoe is de woon- en huisvestingssituatie in Nederland?
- Heeft de leerling al op school gezeten? In welke groepen? In welke taal? Heeft de leerling ook al op een andere Nederlandse school gezeten?
- Heeft de leerling bijzondere/nare gebeurtenissen meegemaakt en is dit voor kind en/of ouders bespreekbaar?
- Welke medische gegevens zijn belangrijk om te weten?
- Heeft de leerling problemen? Hoe lang bestaan deze al?
- Wat is de religie?
- Kan het kind zelfstandig fietsen / zwemmen?

2. Laat de ouders de persoonlijke gegevens zelf invullen. Schrijf voor jezelf de uitspraak erbij. Zorg eventueel voor een voorbeeldexemplaar van in te vullen formulieren.

3. Laat de school zien en vertel hierbij kort de noodzakelijke dingen. Controleer of de ouders het begrepen hebben door punten te checken. Stel hierbij vragen die uitnodigen tot vertellen en vermijd gesloten vragen. Probeer zaken visueel te maken. Denk naast je correcte taalgebruik ook om je non-verbale communicatie.

4. Plan een vervolgspraak op ongeveer zes weken van dat moment. Bij deze afspraak kan extra informatie gedeeld worden en de startperiode geëvalueerd worden.

Bijlage 3: Enquête

Het afgelopen jaar is een aantal leerlingen uit Polen bij ons op school gekomen. Nederlands is de tweede taal voor deze leerlingen. Met behulp van de volgende vragen hoop ik een analyse te kunnen maken van de huidige situatie op het gebied van tweede taal verwerving bij neveninstromers bij ons op school. Tevens wil ik de behoeften van de leerkrachten rondom de begeleiding in kaart brengen. De resultaten van de enquête zal ik verwerken in mijn meesterstuk.

1 Onze school heeft een duidelijke visie met betrekking tot onderwijs aan neveninstromers binnen het Nederlandse onderwijs.		
Volledig mee eens	0	0 %
Mee eens	0	0 %
Mee oneens	4	40 %
Volledig mee oneens	5	50 %
Weet ik niet	1	10 %
Opmerking: - ad hoc visie - zou op eens op de agenda moeten komen - geen idee wat die visie zou moeten zijn - ontbreekt aan duidelijke visie of beleid - geen duidelijke structuur/ plan van aanpak		

2 Onze school is geschikt voor kinderen met een tweede taalverwerving.		
Volledig mee eens	0	0 %
Mee eens	6	60 %
Mee oneens	3	30 %
Volledig mee oneens	0	0 %
Weet ik niet	1	10 %
Opmerking: - in groep 1/ 2 geen problemen - de leerkrachten zetten alle zeilen bij maar wij zijn er niet volledig op 'ingericht' - nu er genoeg ruimte is voor ondersteuning wel - is geschikt maar kan zeker beter - onze school is nog niet geschikt, hier zal een beleid op gemaakt moeten worden - ik denk dat deze leerlingen het bij ons op school leuk vinden en veel leren, maar dat een andere school ze meer kan bieden op leergebied - er is onvoldoende kennis		

3 Er is genoeg kennis binnen de school over Nederlands als tweede taal bij kinderen.		
Volledig mee eens	1	10 %
Mee eens	0	0 %
Mee oneens	5	50 %
Volledig mee oneens	2	20 %
Weet ik niet	2	20 %

Opmerking:

-alleen bij de leerkrachten met een neveninstromer in de groep

4 Mijn eigen kennis over de ontwikkeling van Nederlands als tweede taal is voldoende:

Volledig mee eens	0	0 %
Mee eens	2	20 %
Mee oneens	5	50 %
Volledig mee oneens	2	20 %
Weet ik niet	1	10 %

Opmerking:

- enige ervaring/kennis opgedaan in stages
- veel meer kennis nodig

5 Ik ben op de hoogte van wat en hoe de materialen aan de neveninstromers aangeboden worden in de groepen met een Poolse leerling bij ons op school.

Volledig mee eens	1	10 %
Mee eens	6	60 %
Mee oneens	2	20 %
Volledig mee oneens	0	0 %
Weet ik niet	1	10 %

Opmerking:

- zelf een Poolse leerling in de groep
- slechts een beetje
- ik weet het een beetje

6 Binnen onze school is genoeg materiaal aanwezig om aan te sluiten bij de taalontwikkeling van neveninstromers.

Volledig mee eens	1	10 %
Mee eens	1	10 %
Mee oneens	5	50 %
Volledig mee oneens	1	10 %
Weet ik niet	2	20 %

Opmerking:

- voor groep ½ wel
- er is veel onderbouw materiaal wat erg praktisch is
- ik doe voor mijn gevoel maar wat

7 Er zijn toetsen aanwezig om het taalniveau te bepalen en de ontwikkeling bij te houden.

Volledig mee eens	0	0 %
Mee eens	5	50 %
Mee oneens	2	20 %
Volledig mee oneens	1	10 %
Weet ik niet	2	20 %

Opmerking:

- geen idee of wij specifieke toetsen hebben voor neveninstromers   - er is een taktoets

Wat heb je als leerkracht nodig om een neveninstromer te begeleiden?

- toetsen om niveau te bepalen   - tijd   - extra begeleiding in de klas   - meer kennis over begeleiding van neveninstromers   - meer materialen om deze leerlingen te begeleiden   - duidelijk plan van aanpak

Hoe zie je de rol van de intern begeleider in dezen?

- materialen aandragen en ontwikkeling in de gaten houden   - afnemen van toetsen en bepalen welke extra ondersteuning er wenselijk en mogelijk is   - coachende en ondersteunende rol   - kennis overdragen   - tijd één op één met leerling

Wat zou je graag nog willen weten over dit onderwerp?

- Welke toetsinstrumenten bestaan er?   - Hoe verloopt de ontwikkeling en hoe sluit je hier het best bij aan?   - Hoe stimuleer je tweede taalverwerving?   - Hoe ga je om met contact met ouders?   - Hoe pakken andere instellingen dit aan?

Bijlage 4: Nuttige adressen

Advies- en BegeleidingsCentrum voor het Onderwijs in Amsterdam (ABC)

www.hetabc.nl

Telefoon: 020- 7990010

Het ABC adviseert professionals, ouders, verzorgers en kinderen over onderwijs en opvoeding.

Interval

www.interval-lale.nl

Telefoon: 026-7518901

Uitgeverij Interval is specialist in ondersteunend materiaal voor leeszwakke kinderen.

KPC Groep

www.kpcgroep.nl

Telefoon: 073-6247247

Organisatie voor verbeteren van leren en opleiden.

LOWAN

www.lowan.nl/primaironderwijs.html

Telefoon: 06-14001841

Ondersteuning onderwijs nieuwkomers

NIB

www.nib.nl/main/index.html

Telefoon: -

Software ten behoeve van neveninstromers.

Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO)

www.slo.nl

Telefoon: 053-4840840

Geeft beschrijvingen, beoordelingen en prijzen van leermiddelen.

Bijlage 5: Ondersteuning

Tolkendiensten

Noord-Holland:	020 – 5511666
Noord- en Oost-Nederland:	074 – 2555222
Zuid-Holland:	010 – 2822800
Zuid-Nederland:	040 – 2433554
Utrecht:	030 – 2399399
Gelderland:	026 – 3843843

Als er vanwege taalproblemen onvoldoende gecommuniceerd kan worden valt het te overwegen een tolk in te schakelen. In 90% van de aanvragen kan er binnen drie minuten een telefonische tolk beschikbaar zijn. Er zijn kosten verbonden aan een tolk voor onderwijsdoeleinden. Alleen de kosten in de gezondheidszorg en in de maatschappelijke opvang worden door de ministeries van VWS en Justitie betaald. Het hangt dus van de vraagstelling af of er via deze weg wat geregeld kan worden. Meer informatie vindt u op de websites van Tvcn en Pharos.

Aanvraag Subsidie

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is in artikel 28 geregeld dat landen voor iedereen gratis primair onderwijs verplicht en beschikbaar moeten stellen en ze moeten maatregelen nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen. De toelating tot het basisonderwijs is niet verbonden aan het rechtmatig verblijf in Nederland. Dus ook asielzoekers zonder status hebben recht op onderwijs.

In artikel 23 (vrijheid van onderwijs) van de Grondwet is vastgelegd dat ouders vrij zijn om te kiezen waar ze hun kind willen aanmelden voor onderwijs. Het openbaar onderwijs mag geen asielzoekers weigeren en is verplicht hen in te schrijven.

Ook asielzoekers met een handicap of extra zorgbehoefte welke valt onder de criteria van de Wet op expertisecentra en Wet op leerlinggebonden financiering hebben recht op dezelfde vergoeding. Ouders hebben daarbij de keuze hun kind aan te melden voor speciaal onderwijs of met een basisschool te bespreken of hun kind met een rugzak daar geplaatst kan worden. Voor beide mogelijkheden geldt in de praktijk dat ze daar onvoldoende ondersteuning kunnen bieden als het kind nog niet aanspreekbaar is in het Nederlands. Plaatsing met een rugzak op een school met eerste opvangonderwijs biedt dan een beter perspectief.

Bekostiging onderwijs aan asielzoekers

In opdracht van OCW heeft Andersson Elffers Felix (AEF) in 2001 onderzoek gedaan naar een nieuwe systematiek voor de bekostiging van onderwijs aan asielzoekers. Hierbij is uitgegaan van de eerste opvang van kinderen die nog geen jaar in Nederland verblijven. De uitkomsten van dit onderzoek zijn daarmee ook toepasbaar op de opvang van overige nieuwkomers. De bedoeling van dit onderzoek was om te komen tot een ontwerp dat rekening houdt met de eigen kenmerken van dit onderwijs en een structurele en duurzame basis geeft voor de ontwikkeling ervan. In haar reactie geeft de toenmalige minister aan dat ze het belang

onderschrijft van kwalitatief goed eerste opvangonderwijs opdat de kinderen zo snel mogelijk kunnen instromen in het reguliere onderwijstraject. Hieruit is de regeling van additionele vergoeding voor ten minste 4 kinderen korter dan een jaar in Nederland voortgekomen. In haar voorstel baseert AEF zich voor de vergoeding van goed eerste opvangonderwijs op de volgende uitgangspunten:

1. Een gemiddelde groepsgrootte van 12 leerlingen;
2. Bij een populatie van 96 leerlingen (acht groepen) heeft een onderwijslocatie één fte coördinatie, één fte interne begeleiding en één fte voor conciërge/administratie;
3. Voor de professionalisering van leraren is verdubbeling van het nascholingsbudget vereist;
4. Voor de materiële component is aanvullende bekostiging nodig van 50% van het variabele deel van de bekostiging van dienstreizen, onderwijsleerpakket, vervanging meubilair en overige uitgaven.

In de praktijk worden deze uitgangspunten helaas nergens gerealiseerd. Toch zijn de besturen verantwoordelijk voor goed eerste opvangonderwijs. (Vos, 1992)

[Onderzoeksrapport AEF \(pdf\)](#)

[Beleidsreactie ministerie OCW \(pdf\)](#)